

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909.   Andra Kammaren.   N:o 8.

Tisdagen den 2 februari.

Klockan 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidne januari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför t. f. chefen för justitiedepartementet den 1 februari 1909.

Fullmakt hade inkommit, utvisande, att vid riksdagsmannaval, som den 24 januari 1909 hållits i norra valdistriktet af Luggude domsaga, landbrukaren Olof Olsson i Kullenbergstorp blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari år 1912.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför t. f. chefen för justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, förekom mot fullmakten icke någon anmärkning; och skulle öfver hvad sålunda förekommit protokoll meddelas Andra Kammaren, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

Enligt uppdrag
P. M. af Ugglas.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, förklarade kammaren herr Olsson i Kullenbergstorp behörig till riksdagsmannakallets utöfvande.

§ 3.

Under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse, hemställde herr talmannen, det kammaren ville besluta att lördagen den 6 innevarande februari företaga val af dels sex revisorer för granskning af statsverkets, riksbankens

och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning samt tre suppleanter för samma revisorer, dels och 24 valmän att, jämte ett lika antal valmän från Första Kammaren, utse revisorer och revisorssuppleanter vid riksbankens afdelningskontor i landsorten äfven som sex suppleanter för nämnda valmän; och biföll kammaren på därom gjord proposition denna hemställan.

§ 4.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af en del utaf kungsladugården Vall.

Till bevillningsutskottet remitterades härefter Kungl. Maj:ts proposition angående tullverkets och varuemottagares ömsesidiga rättigheter och skyldigheter i fall, då tullafgift för inkommen vara oriktigt uppdebiterats m. m.

Vidare öfverlämnades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förra biträdet å landskontoret i Östergötlands län Anders Vilhelm Strömmers;

angående anläggning af väg mellan Storbäcks by och Risbäcks kapellkyrka inom Dorotea sockens väghållningsdistrikt af Västerbottens län; och

angående beviljande af anslag för utvidgning af inseglingrännan till Trelleborgs hamn.

§ 5.

Herr *Rydén* aflämnade en motion, n:o 183, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för arbetssökande att i vissa fall färdas för nedsatt pris eller kostnadsfritt till ort, där anvisning å arbete erhållits.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarna;

n:o 2, i anledning af väckt motion om afslag å det hvilande grundlagsändringsförslaget om den politiska rösträtten; och

n:o 3, i anledning af väckt motion om afslag å det hvilande grundlagsändringsförslaget om proportionella val till Riksdagens utskott m. m.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

friherre *Palmstierna* under den 6 februari,
 herr *Johanson* i Mossebo under 2 dagar fr. o. m. den 3 februari,
 » *Larsson* i Göteborg » 3 » » 3 »
 » *Camitz* » 3 » » 2
 » *Jeansson* i Kalmar under den 3 februari och
 » *Larsson* i Bondarfve under fem dagar fr. o. m. den 3 februari.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 3 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne januari.

§ 2.

Enligt därom den 30 nästlidne januari fattadt beslut företogs nu val af dels tjugufyra ledamöter i den nämnd, som enligt 69 § riksdagsordningen äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänte att i sina viktiga kall bibehållas, dels sex suppleanter i denna nämnd; och blefvo därvid utsedde till:

Ledamöter:

herr <i>Berglund</i>	med 192 röster,
» <i>Bromée</i> i Billsta	» 192 »
» <i>Camitz</i>	» 192 »
» <i>Carlsson</i> i Malmberget.....	» 192 »
» <i>Dahlgren</i>	» 192 »
» <i>Danielsson</i>	» 192 »
» <i>Hallin</i>	» 192 »
» <i>Hansson</i>	» 192 »
» <i>Jeansson</i> i Kalmar	» 192 »
» <i>Kvarnzelius</i>	» 192 »
» <i>Palme</i>	» 192 »
» <i>Wallentin</i>	» 192 »
» <i>Vennersten</i>	» 192 »
» <i>Gustafsson</i> i Mjölby	» 191 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult.....	» 191 »
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 190 »
» <i>Sandquist</i>	» 190 »
» <i>Wilson</i>	» 119 »
» <i>Bergman</i>	» 118 »
» <i>Bogren</i>	» 118 »
» <i>Forssell</i>	» 118 »
» <i>Persson</i> i Stockholm.....	» 118 »
» <i>Sandström</i>	» 118 » och
» <i>Åkerman</i>	» 118 »

Närmast i röstetal kom herr *Röing* med 76 röster.

Suppleanter:

herr <i>von Horn</i>	med 190 röster,
» <i>Tynell</i>	» 118 »
» <i>Olausson</i>	» 117 »
» <i>Linders</i>	» 117 »
» <i>Hellström</i>	» 117 » och
» <i>Jonsson i Gumboda</i>	» 117 »

Närmast i röstetal kommo herrar *Meurling, Santesson, Söderberg* i Stockholm och *Åslund*, hvar och en med 73 röster.

Ordningen mellan de suppleanter, hvilka erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 3.

Vidare företogos, likaledes enligt den 30 januari fattadt beslut, val af dels tolf valmän för att enligt 70 § riksdagsordningen utse kommitterade för tryckfrihetens vård och dels tre suppleanter för dessa valmän; och blefvo därvid utsedde till:

Valmän:

herr <i>Svensson i Saläng</i>	med 182 röster,
» <i>Nilsson i Skärhus</i>	» 181 »
» <i>Persson i Tällberg</i>	» 181 »
» <i>Branting</i>	» 177 »
» <i>Svallingson</i>	» 113 »
» <i>Lundström</i>	» 111 »
» <i>Broomé i Bårslöf</i>	» 110 »
» <i>Johansson i Mellbyn</i>	» 110 »
» <i>Juhlin</i>	» 110 »
» <i>Nilsson i Malmö</i>	» 110 »
» <i>Stärner</i>	» 110 » och
» <i>Sundström</i>	» 110 »

Närmast i röstetal kommo herrar *Fornander, Gunnarsson, Hellberg, Olsson* i Berg, *Petrén* och *Thyrén*, hvar och en med 72 röster.

Suppleanter:

herr <i>Åslund</i>	med 122 röster,
» <i>Igel</i>	» 120 » och
» <i>Gustafsson i Vi</i>	» 118 »

Närmast i röstetal kom herr *Carlsson* i Solberga med 18 röster.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 2 och 3 här ofvan omförmälda valen.

§ 5.

Herr *Rydéns* vid närmast föregående sammanträde afgifna och då bordlagda motion, n:o 183, som härefter föredrogs, hänvisades till kammarens tillfälliga utskott n:o 3.

§ 6.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial n:o 1 samt utlåtanden n:is 2 och 3.

§ 7.

Ordet lämnades härefter på begäran till

*Svar å
interpellation.*

Hans excellens herr statsministern Lindman, som yttrade: Herr talman! Jag ber att först få uppläsa slutklämman i den interpellation, som herr Nordström riktat till mig. Den första punkten lyder: »Har regeringen till fullo beaktat det samhällsvådliga och samhällsupplösande arbete, som bedrifves af den socialistiska propagandan? Den andra punkten lyder: »Om så är fallet, ärnar regeringen vidtaga någon åtgärd för att kväfva denna propaganda?»

Det hade varit mig kärt, om jag, såsom svar på de båda frågor interpellanten med kammarens medgifvande ställt till mig, helt enkelt kunnat säga, att det socialdemokratiska partiet är allenast *ett* af landets politiska partier, likställdt med de öfriga, arbetande på fädernearfd grund efter *sin* uppfattning om hvad som är riktigt och nyttigt för vårt samhälle, att, med andra ord, det ej kommer ett lands regering vid, hur hastigt det partiet växer eller hur det lägger sin propaganda.

Men ett sådant svar kan jag *icke* gifva.

Det socialdemokratiska partiet har i vårt land liksom annorstädes medvetet ställt sig i opposition mot det bestående samhället. Redan af detta skäl är det fullt naturligt, att man frågar om en svensk regerings ställning till just det partiets handlingar.

Socialismens mål är det nuvarande samhällets afskaffande och dess ersättande med ett helt nytt samhälle, vidt skildt från den svenska stat, som framgått ur århundradens arbete. Man måste sålunda från början med beklagande konstatera, att socialismens utgångspunkt om nödvändigheten af det nuvarande samhällets afskaffande innebär de största vådor. Men hvad det därjämte kommer an på är frågan, huruledes det socialdemokratiska partiet fattar och utför sin uppgift.

Det socialdemokratiska partiet säger sig själfallet och utan diskussion vara ett republikanskt parti, som alltså vill afskaffa det svenska statsskickets grundval, uttryckt i regeringsformens första paragraf, att Sveriges rike skall styras af en Konung. Regeringen aflägger vid sitt tillträde ed på landets författning. Den eden är *min* plikt och hela regeringens plikt, ja hvarje regerings plikt att hålla. När därför ett parti kallar sig republikanskt och med ett republikanskt program utvecklas och växer, då är det *denna* regerings och *hvarje* regerings ofrånkomliga skyldighet att vaksamt följa dess utveckling och noga tillse, att ej denna programpunkt föres ut i den praktiska politiken utan att från regeringens sida mötas af ett verksamt ingripande inom de gränser, som gällande lag uppdrager och statens väl fordrar.

Genom mer eller mindre systematisk antimilitaristisk agitation har man sökt undergräfvat själfva förutsättningen för vårt nationella själfbestånd och har därigenom sökt bringa i fara icke blott själfva nationens bestånd, utan äfven det materiella välstånd för hela folket, som socialdemokraterna anse sig befordra, men som i verkligheten icke kan tryggas utåt annat än genom ett nationellt försvar.

Programpunkten om religionen såsom en privatsak medgifver för fraktioner af partiet möjlighet att arbeta för att söka ingifva mänskligheten förakt för religionen och vanvördnad för de högsta andliga värdena och tro sig därigenom med rätta lossa på ett af de viktigaste samhällsbanden.

I dessa dagar har vidare från socialdemokratiskt håll uttryckligen proklamerats en sådan för *hvarje* rättssamhälle förstörande sats som att landets domarkår är och aldrig kan undgå att vara språkrör för klassintressen och icke för den objektiva rättvisan. Och starkast framträder detta förakt för rättsordningen, då det öppet och utan gensaga från ledningen förklaras, att s. k. strejkbrytare äro undandragna det skydd som svensk lag sedan urminnes tider tillförsäkrat hvarje svensk medborgare.

Häriifrån går tanken osökt öfver till en annan sida af socialdemokraternas verksamhet, som den ärade interpellanten, efter min mening med full rätt, uppehållit sig vid, och hvars betydelse knappast kan överskattas. Jag syftar på den socialistiska rörelsens sträfvan att identifiera sig med hela den moderna fackföreningsrörelsen, hvarigenom den lyckats förvärfa sig anhängare, som, utan att tänka på det mål, dit socialisterna vilja föra dem, sluta sig till dem endast därför, att de reagera mot förhållanden inom arbetarvärlden, som med mer eller mindre skäl kunna betraktas såsom missförhållanden.

Att den moderna arbetarrörelsen framträdte af anledningar, som i mångt och mycket tarfvat rättelse, lär väl numera af en hvar erkännas. Tänka vi oss tillbaka huru förhållandena voro för blott några årtionden sedan, kunna vi icke annat än glädja oss åt

Svar af
interpellation.
(Forts.)

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

att det nu är helt annorlunda. Hela den lefnadsnivå, hvartill våra arbetare kommit, är ju nu helt förändrad och till den hafva de kommit framförallt genom den ekonomiska utvecklingen och genom egen kraft. Men förvisso hade de ej härför behöft ansluta sig till de socialdemokratiska teorierna.

Den svenska socialdemokratien har varit den politiska organisation, hvarigenom emellertid de af de senaste årtiondenas ekonomiska utveckling nyskapade arbetarmassorna införts i vårt politiska lif. Ingen vill förneka det stora i uppgiften att förvandla denna nya samhällsklass till en viktig faktor i det svenska statslifvet. Men just därför måste domen falla så mycket strängare öfver ledarne, om de här missbruka eller icke utnyttja sin ställning och sitt inflytande öfver massorna. Den största uppgiften borde vara, att uppfostra arbetarna till laglydiga medborgare. Men här har socialdemokratien oerhördt mycket på sitt samvete. Ty utan öfverdrift kan man väl säga, att socialdemokratien vid framförandet af arbetarskarorna i vårt politiska lif systematiskt arbetat på att hos dem försvaga aktningen för lagarnas helgd och känslan af solidaritet med det gemensamma fosterlandets öfriga medborgare.

Och detta oakadt ej så få positiva åtgärder blifvit vidtagna till arbetarklassens nytta och att många sådana äro förestående. Regeringen har, som torde vara kammaren bekant, sin uppmärksamhet riktad på lösandet af många bland de sociala problemen, icke minst på dem, som närmast sammanhånga med arbetarfrågan, och genom åtgärder i dessa hänseenden hoppas regeringen, att allt fastare grundvalar skola byggas för vårt nationella självbestånd och vårt nationella välstånd. Regeringens arbetsprogram, som i denna del skall fullföljas, alldeles oafsedt om man därigenom stärfjar socialdemokratien eller ej, åsyftar den svenska arbetsklassens höjande, äfven om vi ej, som de socialdemokratiska ledarne och deras tidningar säga om sig själfva, våga tro, att vi äro ensamma i detta arbete.

Kanske lönar det sig emellertid icke att fästa alltför stor vikt vid de ord, som socialdemokratien bjuder på, ty klyftan mellan ord och handling, mellan program och politik är ofta mycket stor, så ock mellan de vägar och medel, hvaraf socialdemokratien betjänar sig för att nå sitt mål.

Redan under socialismens tidigare dagar rådde visserligen oenighet, om samhällets omhvälfning skulle försiggå på den fredliga »evolutionens» eller på den revolutionära omstörtningens väg, och denna motsats, numera klädd i form af en strid mellan parlamentariska och revolutionära socialdemokrater, rymmes allfort inom den svenska socialdemokratiens ram. Men detta är en strid om medlen, icke om målet.

Emot en rörelse, som framträder på det förstnämnda sättet, måste man i främsta rummet sätta folkets ansvarskänsla gentemot

sambället, framkalla den allmänanda, som kommer medborgaren att resa sig emot förtryck af hvad slag det vara må.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Vi lefva uti ett land, där tanke-, yttrande- och tryckfrihet äro icke blott lagligen tryggade, utan där de ock genom sekelgammal häfd ingått i folkets medvetande. Idéer och föreställningar bevingas icke, förkvävas icke genom lagar. Men just frihetskänslan inom folket gör, att jag aldrig ett ögonblick tror på en socialdemokratisk framtid för vårt land, med all den ofrihet och allt det yttre förmynderskap, som det skall medföra.

Ju väldigare ansatser denna internationellt färgade, i sin innersta kärna religionslösa och frihetsfientliga rörelse gör, ju ifrigare den söker undergräfvat grunderna för folkets ekonomiska välfärd — desto starkare komma å andra sidan den religiösa känslans, fosterländskhetens, det fäderneärfda frihetsbegärets och den ekonomiska självbevarelsedriftens makter att göra sig gällande.

Mig skrämmer ingen med tal om socialdemokratiens framtida segertåg genom landet. Må rörelsens ledare eller stora massa göra sitt bästa, eller sitt värsta — ju ifrigare de arbeta, ju mer jäktande de vilja gå fram, desto förr kommer en nationell, en i frihetens och religionens tecken stående nationell renässans att nå sitt genombrott. Detta är min säkra förvisning.

Ej må vi dock därför slå oss till ro. Friheten får icke medföra, att landet skall motståndslöst läggas öppet för den socialdemokratiska agitationen, när den tager sig uttryck i uppmaning till brott mot gällande lagar; och särskildt måste man vaka öfver att agitationen icke får sprida sina läror i statens bildningsanstalter, de må vara skolor eller kaserner.

Regeringen anser sig emellertid i bestående lagar och i dem som hvila i afbidan på Riksdagens beslut äga tillräckliga hjälpmedel till sitt förfogande för att stäfja själfsvåld, om blott lagarna utan klemighet tillämpas och de hjälpmedel staten har till sitt förfogande utnyttjas. Skulle därför socialdemokraterna söka på våldets väg omsätta sina läror, få de vara beredda på följderna.

Jag ber ock därvid att få försäkra både den ärade interpellanten och kammaren, att vi fortfarande, med alla oss gifna medel och med all energi, skola söka upprätthålla den allmänna ordningen och lagarnas helgd.

Och befinnas ej de medel, vi hafva till vårt förfogande, till fyllest, skola vi vända oss till Eder, mina herrar, med anhållan att i erforderlig mån utvidga vår befogenhet.

Vidare anförde:

Herr Nordström: Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens herr statsministern för det tillfredsställande svar, som jag har fått på min interpellation, och som visar, att vår nuvarande regering har insikt om och förståelse af hvad den socia-

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

listiska faran innebär. Denna fara har emellertid så utvecklats, att jag icke längre kunde afhålla mig från att framställa den nu besvarade interpellationen. Det behöfves verkligen en väckelse inom vårt land, på det att man må kunna på ett tillfredsställande sätt motarbeta detta elände; och att jag icke står ensam om denna åsikt, därom vittnar ett stort antal telegram och bref, som jag erhållit, sedan jag frambar min interpellation, och hvilka äro ett bevis för, att jag har allt hederligt folk bakom mig.

Jag kan därför icke underlåta att vid detta tillfälle uppläsa några af de skrivelser, som jag bekommit rörande denna sak; och jag börjar med denna: »Som jag genom tidningarna tagit del af de inlägg, som blifvit gjorda under remissdebatten, och särskildt af den af eder framställda interpellation till regeringen, så tager jag mig härmed friheten framhålla några synpunkter i denna fråga, som jag under den förra året rasande stufverikonflikten inhämtat, denna konflikt, som hvad förföljelser och råhet från de strejkande fackföringsmedlemmarnes sida angår icke lämnade något öfrigt att önska.

Det är glädjande att kunna konstatera, att det inom Riksdagen finnes personer, som oförskräckt våga säga sin tanke och framhålla faran af de samhällsomstörtande elementen, som finnas i vårt land, och hvarom ni har mycket rätt, då ni säger, att de värsta finnas inom riksdagshusets murar. Civilministern nämnde några ord om förföljelsen vid västkusten. Jag beder med anledning däraf få framdraga några fakta från Norrland.

Vid sjöfartens början i nedre Norrland voro vi på grund af strejk nödgade att taga vår arbetskraft från Norr- och Västerbotten, och hade vi då att använda järnvägen för att transportera de arbetsvillige från deras hemorter till arbetsplatserna. Då vid hvarje järnvägsstation utposterats ett antal 'agitatorer', som i sin tur samlat de sämre elementen af platsbefolkningen omkring sig, för att förmå de arbetsvillige att återvända, så blefvo dessa vid hvarje järnvägsstation utsatta för förföljelse, hot och slag. Med hvarje tåg följde dessutom agitatorer, och oaktadt de arbetsvillige färdades i särskildt abonnerade vagnar, tvekade icke konduktörerna att insläppa dessa till de arbetsvillige. Järnvägspersonalen visade sig för öfrigt helt stå på dessa agitatorers sida, i det den äfven själf bedref en hejdlös agitation och utfor mot de resande i insinuationer af alla slag. Ju närmare kusten de arbetsvillige kommo, desto häftigare blef förföljelsen. På Hernösands-Sollefteå järnväg stormades de vagnar i tåget, där de arbetsvillige befunno sig, deras reseffekter utkastades genom fönstren under tågets gång, och vid stationerna fördes de ofta med våld ut ur vagnarne. Vid resans slutmål, Sprängsvikens järnvägsstation, voro ofta ända upp till tusentals personer samlade, med våld fräntagande oss en stor del af de arbetsvillige. De strejkande hade sylar och tänger, som de använde i folkträngseln, så vi voro fullkomligt prisgifna åt deras godtycke, allra helst som

kronolänsmannen på platsen, Tage Blidberg, tog de strejkandes parti i stället för att göra sin plikt. Detta oeffterrättlighetstillstånd varade till den 8 maj, då, tack vare civilministerns kraftiga ingripande, en kontingent af Stockholms poliskår samt en militärstyrka hitsändes.

På Lundo tullstation, hufvudstationen för stufveriarbetarne inom Hernösands distrikt, finnas cirka femtio fasta innebyggare, men under denna tid voro om dagarna och i all synnerhet om nätterna vägarne öfversvämmade af flera tusental fackföreningsmedlemmar, hopsamlade från de kringliggande sågverken och uppblandade med allehanda lösdrivare etc., som gjorde det fullkomligt lifsfarligt att röra sig i det fria, med det usla polisskydd som finnes på landsbygden i Norrland. Ett är säkert: hade icke regeringen ingripit i tid, så hade här blifvit en kravall, som fått öfverskådliga följder, emedan vi naturligtvis hade måst möta våld med våld för att skydda våra lif. Vi voro själfklart äfven beredda därpå. Arbetarne voro så upphetsade och uppagiterade, att de liknade mera vilda djur än människor, och deras partitidningar gjorde allt hvad de kunde, för att ytterligare upphetsa dem och sålunda förvärta tillståndet. Trots det starka polis- och militärskydd, vi senare erhöillo, var det många gånger förenadt med svårigheter att kunna upprätthålla ordningen.

Att Branting och hans vapenbröder kunna tala om klasshat, är en fullständig chimär. Skulle arbetsgifvarne använda endast en liten bråkdel af det klasshat, som dessa herrar lägga i dagen, så skulle arbetarorganisationerna icke nått den utveckling, som de nu fått; men på grund af eftergifvenhet från arbetsgifvarne hafva deras framgång gynnats och deras makt vuxit till ett öfvermod, som gränsar till anarki.

Justitieministern talar om »Brand» och »Nya Folkviljan», men i Sundsvall utgifves en tidning, »Nya Samhället», som icke i något hänseende gifver dessa tidningar efter. Jag tillåter mig närsluta ett tryckalster från nämnda tidning, hvaraf ni kan finna, att Herr Hildebrands motion i Riksdagen hade varit mer än välbehöflig, . . . det bifogades här en förteckning på mer än ett halft tusental personer, så kallade strejkbrytare och andra, hvilka voro uppförda på denna lista och blefvo utbasunade som — ja, jag vet inte hvad — äfvenså bifogar jag ett af en annan norrländsk socialisttidning, »Nya Norrland», utgifvet tryckalster, ett vykort föreställande mig, som utsändts i flera tusental öfver hela landet. — Ja, där står den här mannen, med krona på hufvudet, kantänka, och den bilden skall spridas i tusentals exemplar öfver hela Sveriges land! — Den senare tidningen skref förliden vinter: »med Konung Gustaf V för fosterlandet skola vi vara honom behjälpliga att rensa riksdagshuset från de samhällsskadliga bacillerna.»

Som ordförande och ledare af stufvareförbundet befann jag mig på grund af de ständiga förhandlingarna i Stockholm mycket

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

ofta på järnvägsresor, och var jag ständigt utsatt för förföljelse så väl från medresandes som från tågpersonalens sida. Arbetare inträngde flera gånger i de kupéer, där jag befann mig, och måste jag till och med ofta med våld föra dem därifrån. När jag gjorde tågbetjäning och stationsbefäl uppmärksamma därpå, fick jag endast ett hänskratt till svar. Anmälan om detta förhållande gjordes äfven till järnvägsstyrelsen och förhör hölls, men som jag ej fick tillfälle närvara, blif ingen bestraffad, ej ens tillrättavisad, emedan de skyldiga nekade eller skyllde på hvarandra.

Ett synes mig nödvändigt, och torde denna uppfattning delas af samtliga landets rättänkande medborgare, och det är, att en skärpt tryckfrihetsförordning bör införas, så att en gräns kunde sättas för de socialistiska tidningarnas samhällsskadliga agitation, och så att de arbetare, som vilja arbeta, kunna göra detta utan att riskera, att deras namn blifva uppspikade utofter väggarna och spridda i cirkulär landet rundt.» — Till sist är där så en tacksägelse.

Ja, detta förhållande, mina herrar, är ingalunda en enstaka företeelse. Det är tämligen allmänt öfver hela vårt land. Vi se i dessa dagar, huru det tillgår däruppe vid Inlandsbanan i trakten af Östersund, hurusom ett antal nidingar anfälla fredligt folk, som arbeta för sitt bröd. Jag kan knappast tro, att dessa råa barbarer skulle våga företaga sig någonting slikt, om de icke erhållit uppmuntran från högkvarteret i folkets hus.

För några år sedan utbröt det stejk vid ett sågverk uppe i Norrland. Befålet nödgades afskeda de strejkande arbetarne. Jag hade en släkting vid detta sågverk, hvilken hade sitt hem i Värmland. Han blef anmodad att resa ned till sin hemtrakt för att anskaffa nödigt arbetsfolk i de afskedades ställe. Det mötte ingen svårighet att skaffa nytt arbetsfolk, men det blef så mycket svårare att transportera dessa arbetare till bestämmelseorten. När de anländt till Kils station, mötte dem de där vanliga agitatorerna, som sade: »Vänd om. Där har ni respengar. Eljest skola vi slå armar och ben af er.» Några få vände om. När de kommo till Laxå station, upprepades samma spektakel. Här i Stockholm måste dessa arbetare inkvarteras, så att de icke voro åtkomliga för dessa rasande vilddjur. Men om någon enskild vågade sig ut, blef han sparkad, hånad och hotad på alla sätt; och åtskilliga vände också om med anledning häraf. Slutligen när de kommo upp till Sundsvall, måste de eskorteras af polis upp till sågplatsen, och en hel hop socialister skränade som vilda djur mot dessa människor. Denne min släkting vågade själf icke resa samma väg, som arbetarne togo, utan han reste öfver Bergslagsbanan och Falun; men hvad hände? Jo, när han kom till Falun, mötte han där dessa samma herrar agitatorer. Han trampas, sparkas och spottas på. Detta är den frihet, som herrar socialister förkunna!

Det pågår för närvarande ett järnvägsarbete i mina trakter,

Svar å
interpellation.
(Forts.)

mellan Mariestad och Gårdsjö. Där ha dessa utskickade äfven varit och hållit föredrag samt uppmanat till strejk och olydnad. Till all lycka har emellertid järnvägsbolaget en praktisk och dugande byggnadschef, som förstår att sköta den sortens folk, så att när dessa herrar hafva kommit, så har en järnvägslänsman inburat dem; och hvar och en, som har sällat sig till de strejkande, har blifvit afskedad. Därigenom har visserligen arbetet blifvit försenadt, men ingen af de strejkande har återtagits i arbetet; och nu är det lugnt och fredligt på platsen.

Vid remissdebatten här för några dagar sedan uppträdde herr Lindley helt frankt och påstod, att hvad herr civilministern då yttrade beträffande tilldragelserna på strejkplatser nere vid västkusten och i Göteborg icke vore sant. Jag tror, att det icke skall möta stor svårighet att leda i bevis, att hvad herr civilministern då yttrade fullkomligt öfverensstämmer med verkliga förhållandet. Jag tror äfven, att det icke skulle vara svårt att leda i bevis, att herr Lindley är just en af de där, som jag har varnat för i min interpellation.

Jag skall emellertid be att nu få fortsätta uppläsningen af skrivelser rörande de här förhållandena. Sålunda yttrar en brefskrivare: »Under hela din riksdagsmannatid har du gifvit de vackraste bevis på sann fosterlandskärlek, klok insikt och en sällsynt frimodighet att utan tvekan klart och sanningsenligt föra det goda talan och strida mot det, som länder vårt folk och land till skada. Redan vid den nyss började riksdagen har du med en beundransvärd klarhet tagit initiativ i landets för närvarande viktigaste fråga. Heder åt dig för denna fosterländska gärning! Heder åt denna fortsättning af ditt berömvärda riksdagsarbete! Det är för mig en saknad att icke få trycka din hand och personligen bringa dig mitt varma tack, hvilket jag nu gör skriftligen. Man må fråga: *När skall svenska folket vakna upp ur sin säkerhets-sömn och klart se den fara, i hvilken vårt folk och land sväfvat?* Gifve Gud, att detta ej dröjer tills det är för sent! Gifve ock Gud, att det då finnes män af din natur!

Man kan förstå, att dessa samvetslösa socialistledare, som hafva till lefvebröd att suga till sig arbetareskarornas pengar, söft sina samveten. Men hur skall man kunna förstå, att svenska ämbetsmän — statens tjänare ända upp till f. d. statsråd — kunna resa land och rike omkring för att genom de *gröfsta lögner* åstadkomma en vanärande valallians med landets inre fiender?» — Och så är det namn.

Detta bref är underskrifvet af en riksdagsveteran, som haft stort inflytande inom Riksdagen; och just med anledning af detta bref vill jag erinra herrarne om en tilldragelse vid höstens val. Här i Stockholm nyvaldes en socialist, som sedermera blef tilltalad och dömd för fylleri och förargelseväckande uppträdande. Det är beklagligt att behöfva tala om detta. Om jag hade varit i denne

Svar å
interpellation.
(Forts.)

persons ställe, så skulle jag hafva känt mig skyldig att, sedan jag hade hunnit nyktra till, låta det blifva min första omsorg att af-säga mig ett förtroende, som jag genom detta mitt uppträdande visat mig ovärdig; men, som sagdt, våra socialister hafva icke mycket samvetsskrupler i det fallet. Blygsamhet är ett okänt begrepp för dessa herrar. Emellertid kastar sådant en skugga på den valmanskår, som nominerat en så beskaffad riksdagsman. Det är också påfallande, att socialisternas afsikt icke är att få den dugligaste och bäste till sin representant i riksdagen, utan blott kandidaten håller den röda färgen, då duger han, huru han för öfrigt än bär sig åt. Ett sådant val kastar för öfrigt äfven en skugga på det parti, som ingått valallians med dessa socialister och därigenom möjliggjort detsamma. Det kastar äfven en mörk skugga på de män, som rest landet rundt och proklamerat denna valallians, hvarför det också vill förefalla mig, som om syftet med dessas sträfvan icke varit fäderneslandets bästa, utan att bevara sina egna mandat. Denna händelse kastar slutligen en skugga på hela vårt land, och att hufvudstaden kunnat nominera en sådan riksdagsman, är ett bedröfligt dekanastecken.

Jag skall nu be att få uppläsa ännu några skrivelser. En lyder sålunda: »Då jag i går läste ditt spörsmål till vederbörande i Nya Dagligt Allehanda, erfor jag liksom en plikt känsla att sända dig min varma tacksägelse för dina tyvärr alltför sanna ord. Jag är glad öfver att hafva tillhört dina valmän och på det viset kunna deltaga i deras heder. Men uselheten har nog, efter det gamla regementet åren 1872—1906, så genomsyrat öfverklassen resp. ämbetsmännen här i landet, att anklagelsen rättvisligen bör vändas åt båda hållen.» — Och så är det namnet. Det är en gammal publicistveteran, som har skrivit detta.

Här är ett annat bref: »Med anledning af Eder interpellation, som hos många, ja oräkneligt många, af Västergötlands innebyggare väckt den sannaste tacksamhet, glädje och hänförelse, sändes Eder härmed en den innerligaste önskan om framgång i Eder ädla sträfvan för fosterlandets och dess folks väl.

Med berättigad stolthet och glädje hälsa vi Eder som vår provinsman, glada öfver att inom våra gränser äga en sådan tolk för hvad ännu och med Guds hjälp allt framgent må anses som rätt och sanning i gamla, fria Sverige.

Heder åt och välsignelse öfver hvarje sann, ädel fosterlandsvän! Må frukten af det goda utsäde, Ni sätt, vida öfverträffa allas våra stora förhoppningar» o. s. v. — Det är kommet från min hembygd och är efter namnet undertecknadt »på mångas uppdrag, många ur samhällets alla klasser».

Ett annat bref är af följande lydelse: »För Edert, herr riksdagsman, varmhjärtade, om fosterlandets väl framburna yttrande i Andra Kammaren angående det skräckvälde och tyranni m. m., som socialisterna utöfva i vårt land, får jag hembära Eder mitt

varmaste tack. För visso gläds allt vårt tänkande folk öfver det steg Ni tagit. Mätte det lända till åsyftadt resultat!» — Det är en framstående borgare i Malmö, som har skrivit detta bref.

Jag ber slutligen att få uppläsa följande bref: »Oaktadt jag icke har den äran att vara personligen bekant med herr riksdagsmannen, tillåter jag mig likväl att härmed gifva ett om än ringa uttryck åt min stora glädje, beundran och tacksamhet för den just i vår orofyllda tid så välkomna interpellationen, genom hvilken herr riksdagsmannen gjort sig till tolk för hvarje rättsinnig och fosterlandsälskande, om lag och ordning nitälskande medborgare. Med sann hänförelse och varmaste intresse har jag tagit del af densamma; och måtte detta herr riksdagsmannens oförskräckta och af varm fosterlandskärlek burna anförande medföra ett välförtjänt resultat för att möta den socialistiska hydra, som hotar att tillintetgöra vårt gamla Sverige. Mottag min vödsammaste tacksamhet och uppriktiga beundran för Eder, herr riksdagsman; och jag vågar till sist uttala alla goda västgötars stolthet öfver att veta sig så representerade i vår Riksdag, som af Eder, herr riksdagsman! Må Edert ädla och redliga arbete i fosterlandets tjänst städse krönas med framgång och välsignelse, det önskar af hjärtat en af de otaliga, som besjålas af samma känslor, hvilka drifvit Eder till strid för rätt och sanning.»

»I dessa mina här ofvan anförda ord beder alldeles särskildt få instämma en gammal vän och meningsfrände till herr riksdagsmannen, nämligen N. N., nu åttiofyra år gammal, men ändå lika hänförd som vi yngre, då han genomläste det om gammal svensk-mannaheder vittnande anförandet, som af riksdagsmannen Sten Nordström framförts i Riksdagen.» — Detta bref är underskrifvet af en militär. Jag har här på lager en hel del andra skrivelser, som gå i alldeles samma riktning, men jag skall icke trötta kam-maren med att uppläsa dem.

Jag vill äfven erinra om, hurusom herr Rydén vid förlidet års riksdag pläderade för sin motion om 8 timmars arbetsdag och därvid anförde såsom bevis för välsignelsen af det socialistiska regementet förhållandena i Australien och på Nya Zeeland. Det går nog an att prata en hop ovederhäftigt strunt, men här har jag i min hand en broschyr, som heter: »Nya Zeeland, arbetarnas paradis. En studie af Julius Sellman.» Den är en fullkomlig vederläggning på hvad herr Rydén yttrade, och den visar tillika *ohållbarheten af och det förnuftsvidriga* i socialismens teori. Den visar, hvart det leder i praktiken, då de socialistiska teorierna bli tilllämpade. Jag vill uppmana herr Rydén att läsa denna broschyr. Den finnes att köpa för 1:50 i bokhandeln. Jag vill för öfrigt uppmana er litet hvar, mina herrar, att taga del af den, ty den är värd att läsas.

Ja, mina herrar, jag vet nog att jag stuckit hufvudet i ett getingbo, då jag vågat taga till orda i denna fråga. Vi känna nog

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

litet hvar socialisternas stridssätt, och jag har ingen misskund att vänta. När de socialistiska fackföreningarna icke skona strejbrytarens lif, så kan jag vara beredd på hvad som helst. Men jag har gjort min plikt, och jag hoppas och tror, att jag har allt hederligt och rättsinnigt folk bakom mig. Det är emellertid någonting här, som behöfver rättas, och jag gläder mig öfver, att ha hört herr statsministerns anförande i dag, ty det låter oss hoppas, att det icke kommer att föras någon dekadanspolitik gentemot detta socialistiska tyrani.

Jag vill sluta med att uttala, att jag kommer att ägna mina återstående krafter åt bekämpandet af denna hydra. Jag tror, att jag skall få allt redbart folks stöd, och hoppas, att om något ondt vederfares mig, jag icke offrat mitt lif förgäfves, då jag arbetat för fosterlandets sanna bästa. Jag är en fattig man, men jag hoppas, att om något ondt skulle vederfaras mig, man skall veta att skydda min familj, så att den icke behöfver lida nöd. Ja, detta är icke något att skratta åt, mina herrar, det är mycket allvar-samma saker.

Det kunde vara mycket att säga ännu, men jag skall icke uppehålla tiden längre, utan ber blott att än en gång få tacka herr statsministern.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Jag tror nästan, att jag efter den senaste ärade talarens anförande mycket väl kunde afstått från ordet. Hvad han från denna talarestol i dag och ytterligare i motiveringen till sin interpellation utvecklat, är ju sådant, som länge varit diskuteradt i pressen, händelser, som där ifrigt debatterats och som beriktigats och delvis till och med befunnits vara oriktiga. Talarens skarpa angrepp på enskilda personer i denna kammare kan jag dock icke låta stå oemotsagda. Jag förmodar, att han här talade med åldringens rätt, men så långt sträcker denna sig dock icke, att han får lof att utan vidare göra angrepp, sådana som dem han gjorde, mot ledamöter af Andra Kammaren.

De bref, han uppläste, och de erkännanden, som däri voro gifna åt honom, voro af den beskaffenhet, att de väl närmast intressera honom själf. Ty kammaren har säkerligen icke märkt, att innehållet i dessa skrivelser på något sätt utgjorde något stöd för riktigheten af hvad han i sin interpellation anförde.

Hvad har nu interpellanten framfört i motiveringen till sina spörsmål? Han har framfört faran af den socialistiska propagan-dan och gifvit en hel mängd exempel på, hvad som blir följden af denna propaganda. Han kallar naturligtvis denna socialistiska propa-ganda för en propaganda för människofientliga och samhällsupplösande idéer. Han kommer sedan in på, hur illa den svenska arbetarklassen blefve utpressad i egoistiska syften för att uppe-hålla sina strejk- och föreningskassor, som i själfva verket till

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

väsentlig del blefve använda till ändamål, som vore för arbetarne främmande, till organisationens uppehållande. Jag undrar, om dessa millioner, om hvilka han talar, som sålunda användts för uppehållande af organisationen, verkligen tagits i anspråk för något främmande ändamål, eller om icke det varit så, att dessa medel användts för det ändamål, för hvilket de från början varit afsedda. Ty just detta att uppehålla organisationerna har varit för arbetarne en viktig fråga, den viktigaste af alla, ty därpå har berott möjligheten af deras framåtmarsh mot bättre lefnadsvillkor.

Interpellanten har sedan uppräknat fall, som han skrifer på den socialistiska propagandans konto, och icke ens skonat fröken Kjösberg från att på nytt släpas genom kammarens protokoll. Det torde väl annars vara för enhver bekant, att hela denna historia utmynnade i tio kronors böter. Sålunda förefaller det mig rätt märkligt, att en sådan sak nu flera år efteråt kan dragas fram uti denna kammare.

Han har sedan talat om Sandöupploppen, och han har antagligen med antydandet af dem liksom af de öfriga exemplen velat ha fram nödvändigheten af skärpta lagparagrafer mot arbetarklassen. Men jag undrar ändå, om man har rättighet att klaga öfver, att lagarna ej äro tillräckligt stränga, när man vet, att dessa ynglingar för en förlöpfung under förhållanden, som säkerligen voro synnerligen förmildrande, dömdes till flera års straffarbete för sin gärning. Det förefaller mig, som skulle icke i stället kunna sättas något annat straff än halshuggning, ty så pass tilltagna voro verkligen straffen gentemot dessa ynglingar.

Han har sedan talat om västkustupploppet och mordbranden i Göteborg. Hvad nu västkustupploppen angår, så gaf oss ju herr statsrådet och chefen för civildepartementet under remissdebatten en skildring af dessa. Vore den riktig, så kunde ju icke upploppen anses annat än fördömliga. Det må nu vara, att det som anförts har skett, men om det har skett på det sättet, som herr civilministern framfört det, tror jag ändå kan ifrågasättas. Det brukar nämligen icke sparas på anlopp i högerpressen, när något sådant sker, som att en arbetare eller, som det här var frågan om, poliskonstaplar blifva så öfverspottade, som herr civilministern anført, men såvidt jag kunnat finna, har det blott varit svaga antydningar om att sådant skett. Har det verkligen ägt rum, då är det fördömligt, därom äro vi naturligtvis alla ense, men det sätt, hvarpå polisen sökte lösa sin uppgift, var kanske heller icke det bästa. Jag har från rätt tillförlitlig källa fått upplysning om, att dessa poliskonstaplar, af hvilka åtminstone en var afskedad och ansågs oduglig i sin tjänst, och hvilken sedermera såsom bevakare af engelska strejkbrötare sköt en af dem i foten, så att han häktades — jag har fått den upplysningen, säger jag, att dessa konstaplar redan vid framkomsten förklarar, att »här skulle lekas med stenhuggarna». Det kan ej nog betonas nödvändigheten af, att

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

myndigheterna, när de nu en gång känna anledning att sända bevakare till sådana platser, där oro finnes, att de då åtminstone se till, att de få sådana personer, som äro väl förtrogna med arbetarnes förhållanden, och som förstå att fylla sin uppgift, hvilken inte är så synnerligen lätt.

Hvad nu vidare beträffar talet om mordbranden i Göteborg, så är ju detta endast liksom för öfrigt allt, som finnes omnämndt här i motiveringen till interpellationen, ingenting annat än hvad som stått i den dagliga högerpressen, utan att det kunnat på något sätt konstateras, hvad som varit riktigt eller oriktigt. Så mycket är säkert, att jag, såvidt jag åtminstone kan bedöma förhållandena, fritager arbetarne från att på något sätt ha att göra med den brand, som inträffade i somras under upploppskvällen i Göteborg. All sannolikhet talar emot det, och alla undersökningar ha visat sig fåfänga, när det gäller att kunna bevisa, att arbetarne varit vållande till denna brand.

Interpellanten har vidare anfört ett utdrag ur en tidning rörande en definition på en strejkbrytare. Han har förmodligen velat lägga äfven detta på det socialdemokratiska partiet. Men nu är det så, att denna definition ej har stått i någon af de socialdemokratiska tidningarna, utan i tidningsorganet för ett förbund, som ej ens tillhör landsorganisationen. Jag har därför ingen anledning att närmare gå in på denna definition på strejkbrytare, som blifvit anfordrad här såsom ett utslag af socialitisk propaganda. Men då interpellanten klagat så mycket öfver all agitation från socialdemokratiskt håll, och då han efter dagspressen anför sådana drastiska exempel på denna agitation och dess följder, må det också tillåtas mig att anföra ett exempel på agitationen från högerhåll. Jag tror mig redan på förhand kunna säga, att något sådant, som detta upprop bär vittne om, har man dock ej fått bevittna i den socialdemokratiska agitationen. Jag har här framför mig ett flygblad, som utdelats i Askimskretsen i närheten af Göteborg under senaste valrörelsen. Bland allt det myckna, som där finnes och som är för långt att här upprepas, ber jag få anföra följande: »Säg, är det väl rätt och tillbörligt, att begåfvade, fosterlandsälskande, dugliga och samhällsbevarande män skola ersättas med mindre begåfvade, för fäderneslandets sanna bästa ljumma och ligkiltiga, mot detsamma ofta hatfullt stämda individer, hvilka äro, om icke precis odugliga, så dock vida mindre dugliga än de förre samt dessutom i hög grad föraktansvärda, ty de arbeta endast och allenast på den gamla ärorika svenska statskroppens upplösning, och detta blott och bart för att vinna pöbelns gunst samt för att om möjligt blifva framsparkade till någon stadsrådstaburet i likhet med språkfördärfvaren och, man kunde nästan vara hågad säga, fosterlandsförstöraren eller möjligtvis ett ännu kraftigare ord, hvarmed han så ofta man och man emellan plägar benämnas, folkskoleläroaren Fridtjuf (OBS! namnet: han stal bort friden i Sverige

samt ändrade sitt namn från Frithiof till Fridtjuf Berg, samme man, som förstörde svenska språkets stafning, han, som 1905, den stora skammens år, ehuru då statsrådsaspirant och sedermera samma år svenskt statsråd, höll med de norska upprorsmakarne och menedarne, landets förklarade fiender, och hvilken rågade måttet genom att gilla och sympatisera med en del andra välbekanta och illa kända Stockholmsriksdagsmän, hvilka hade fräckheten att gå med i socialisttåget i hufvudstaden den första maj detta år under fanan »Ned med tronen, altaret och penningpåsarna». Ja, han aktade till och med icke för rof att i sommar söka röfva friden och friheten ifrån oss, som bygga och bo i frihetens stamort i Norden, i det att han spred landsfördärflika och lögnaktiga läror på många platser inom Sveriges landamären, hvarvid han oförtäckt lade i dagen sin förståelse af välbehag för strejkande, socialister, unghinkar och anarkister.»

Och på ett annat ställe fortsättes det: »Ser ni då icke, att socialisterna och deras medlöpare vilja roffa åt sig bondens fäderneärfda, med svett och möda uppodlade jord samt fiskarnes båtar, fiskredskap och gods?»

De ha ju själfva öppet erkänt detta. Så yttrade t. ex. socialistchefen öppen hjärtigt nog på ett möte i Kalmar för några år sedan ungefär följande minnesvärda ord: 'Först skola vi hafva den allmänna rösträtten, ty därigenom blifva vi herrar öfver lagstiftningen — sedan skola vi utarma folket med skatter, och då bönderna ej längre kunna behålla jorden, skola vi dela den'.

Och sedan, ja sedan äro bonden och fiskaren dömda till undergång!»

Det yttrande, som här skulle vara fälldt i Kalmar, passerade genom högerpressen för lång tid sedan, och på en framställd fråga till den tidning i min stad som tagit in det, förklarade tidningen, att detta yttrande fanns i Första Kammarens protokoll! Således, hvad herr Branting, som här afses, yttrat i Kalmar, kommer i Första Kammarens protokoll. Det är tydligt, att här endast föreligger en sådan där förfalskning, som ej är så synnerligen enastående från högerhåll. Herr Branting har naturligtvis yttrat något i Kalmar, som sedermera af någon blifvit förvanskadt och i förvanskad form förts in i Första Kammaren och så kommit in i dess protokoll. Som sagdt, detta flygblad bär väl vittne om, att det ej är den socialistiska propagandan, som är den farligaste, utan att det tvärtom är en annan, som i långt högre grad kan sägas vara farlig för Sverige och dess framtid, och det är den, som kallar sig samhällsbevarande.

Interpellationen, sådan den har framställts, har tydligen tillkommit, för att denna kammare icke heller i år skulle sakna en liten diskussion om socialismen. Interpellanten har känt med sig, att han ej kunnat frångå de gamla vanor, som nu innestlat sig i Riksdagen, nämligen att hvarje år få fram frågan om bekämpan-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

det af socialdemokratien. Vid förra årets riksdag^o var det herr Kjellén, som vid remissdebatten uttalade de bekanta orden, att det nu gällde att ställa om sitt hus, innan de nya skarorna kommo in genom den allmänna rösträtten, och sedan under riksdagens gång fingo vi ju mottaga förslag till lagar mot arbetarna från en annan af unghögerns representanter, herr Hildebrand. Valen i höstas ha emellertid gjort det omöjligt för dessa representanter att nu sitta kvar i denna kammare, och herr Nordström har därför ansett, att han vore närmast till att taga upp deras mantel och stödja regeringen i dess front mot socialismen. Huruvida han härvid lyckats, därom må regeringen själf döma, men jag tror, att om det gällde att till regeringen framföra ett beklagande för den hjälp den fått, så skulle de flesta af kammarens ledamöter vara villiga att sätta sina namn under ett sådan beklagande.

Det svar, som hans excellens herr statsministern gifvit på interpellationen, var ej heller det man väntat. Egentligen var hans svar ett slags regeringsprogram, och hela hans motivering för detta var ingenting annat än hvad som många gånger förut sagts om socialdemokratien. Han framhöll bland annat såsom en försvarande omständighet för detta parti, att det var republikanskt. Det ansåg han omöjligt kunna förenas med grundlagen. Jag vet nu ej, huruvida den grundlagsparagrafen är undantagen från ändring. Vi ha ju inom få dagar att behandla en hel mängd grundlagsändringar, och jag förmodar, att om nationens flertal skulle vilja förändra den paragraf, om hvilken hans excellens herr statsministern talat, så skulle detta ske i precis samma ordning som det sker med de öfriga grundlagsparagraferna. Det förefaller sålunda, som om denna paragraf ej utgör någon barriär af den beskaffenhet att den hindrar, att en republikansk författning skulle kunna komma att gälla i Sverige.

Dessutom framhöll herr statsministern, hurusom socialdemokratien vore religionsfientlig. Det var mycket olyckligt för herr statsministern, att han framhöll just detta, då vi kunna peka på två af de nyvalda ledamöterna i den socialdemokratiska gruppen såsom stående i religiösa samfund. De känna tydligen icke på minsta sätt, att socialdemokratien är religionsfientlig, utan de känna, att de där ha sin fullständiga frihet att tänka i dessa saker hvad de vilja. Det finnes ingen, som förbjuder dem det, och det vore ju lönlöst och enfaldigt att söka förbjuda en person att tänka om dessa ting hvad han vill. Härvidlag tror jag således icke, att socialdemokratien är svårare än något annat parti.

Herr statsministern utvecklade, att socialdemokratien vill afskaffandet af det nuvarande samhället. Ja, orden äro knappa och man kan ju kanske disputeras om, huruvida de rätt uttrycka hvad socialdemokratien vill. Visst vill socialdemokratien en omvandling af de bestående ekonomiska och politiska förhållandena. Liksom förhållandena ha utvecklats till dato, kommer såväl äfven för framtiden att ske. Det nuvarande kapitalistiska systemet är ju en

aflösare af det feodala, och det utvecklar sig likaväl som förutvarande samhällsformer så, att det slutligen måste aflösas af ett annat, och vi tro af det socialistiska. Det blir enligt min uppfattning allt mer och mer till en bjudande nödvändighet att om-lägga hela det ekonomiska system, hvarpå samhället hvilar, för att kunna tillfredsställa de stora massornas ständigt större kraf på materiell och andlig kultur. Vi tro icke, att det låter sig göra genom våldsamma omhvälfningar, och för öfrigt beror det ingalunda på arbetarklassen och socialdemokratien, huruvida våld kommer att användas. Det beror på de besittande klasserna ensamma, om de förstå att så reformera, att vägen ligger framkomlig för dem, som anse sig ha rätt att komma i en annan ställning än den, de för närvarande inneha.

Det uttalades emellertid af hans excellens samma uppfattning, som för några dagar sedan uttalades af chefen för justitiedepartementet, att man icke med lagar kan betvinga idéer. Om man tolkat dessa yttranden riktigt, så skulle åtminstone regeringen vara kommen till insikt om, att på klasslagstiftningens väg vinnes det ingenting, utan man får låta utvecklingen ha sin gilla gång och förtrösta på den själfuppfostern, som dock arbetarne visat sig mäktiga af. Ty det skall ingen bestrida, han må se på arbetarklassens framträdande hur han vill, han må bedöma de fall af öfverilning, som förekommit hur han vill, han skall dock icke bestrida, säger jag, att på djupet och i det stora hela arbetarklassen rör sig fram mot en högre kultur. Arbetaremassorna ha genom själfuppfostern tillägnat sig en sådan, och jag är öfvertygad om, att de komma att fortsätta på denna väg. Det är också en säker borgen för en lugn utveckling, för så vidt denna utveckling beror på arbetarklassen själf.

Jag har icke något att tillägga till hvad jag anfört. Interpellanten anser jag mig icke behöfva bemöta utförligare, ty både interpellationen, hvars motivering verkligen, om man får begagna ett oparlamentariskt uttryck, men ett uttryck, som stod i en tidning härom dagen, är en »mjölgrötsröra», och de bevis, han från denna talarstol presterat för nödvändigheten af sina spörsmål, ha varit sådana, att de befria mig från hvarje ytterligare ord i saken.

Herr Svensson i Skvillberg: Herr talman, mina herrar! För visso är det många svenska medborgare, som i detta nu bringa interpellanten sitt hjärtliga tack för att han haft mod att komma fram med sin interpellation och här i kammaren bringa på tal de frågor han berörde, och för det han jämväl därigenom lämnat hans excellens herr statsministern tillfälle att afgifva den förklaring, som han i dag lämnat, och som säkerligen skall mottagas med tillfredsställelse utöfver Sveriges land.

Tusentals medborgare ha under årens lopp gjort sig den frågan: Huru länge skall det fortgå på sätt som skett? Huru länge

Svar d
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

skola oförvitliga svenska män och kvinnor, som endast vilja sig redligen försörja, kunna trakasseras af andra, som icke ha annat skäl för sina trakasserier, än att de icke kunna få dessa, som blifvit antastade, att följa deras politiska åskådning? Det är ju förunderligt, att ett politiskt parti, som föreger sig vilja kämpa för mänskliga rättigheter och medborgerlig frihet, kränker dessa rättigheter så djupt, som socialistledningen ofta gjort under det sist gångna året. Svenska medborgares rätt att sig ärligen försörja är den första rätt vi ha att fordra i vårt land, såsom hans excellens nyss framhöll. Det kan sägas och kanske kommer att sägas från socialistiskt håll: socialisterna kränka ej medborgarne. Huru härmed förhåller sig, känna vi litet hvar. Huru uppröras vi icke i dessa dagar af de berättelser, som komma från järnvägsbygget uppe i Jämtland, huru se vi icke nu, huru arbetsvilliga trakasseras och förföljas på det mest oförsynta sätt af andra, som icke vilja taga emot de arbeten, som de förra vilja utföra till samhällets gagn. Hans excellens herr statsministern förklarade nyss, att han skulle med alla till buds stående medel skydda den redlige arbetare, som ville försörja sig. Få vi tolka detta så, att vi kunna hoppas, att detta från regeringens sida i praktiken skall visa sig så, att de arbetsvilliga vid järnvägsbygget uppe i Jämtland skyddas i sin medborgerliga frihet på sätt landets lagar tillförsäkra dem? Jag vore mycket tacksam, om ett tillfredsställande svar härå kunde gifvas från regeringsbanken. En föregående talare sade nyss, jag vill nämna detta medan jag har ordet, att högern agiterar så skamligt, och särskildt skulle detta hafva varit fallet i Göteborgstrakten under den sista valkampanjen. Härtill vill jag säga: kan icke högern hafva samma — eller bättre — rättighet att fränkänna sig ansvaret för hvad som där händt, som socialisterna fränkänna sig ansvaret för hvad anarkister och deras likar företaga sig? Jag tror icke, att ett enda ledande högerorgan kan göras ansvarigt för hvad herr Lindblad nyss framhöll skulle framkommit under valkampanjen å västkusten.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af den hänvändelse till mig, som den siste ärade talaren gjorde i fråga om förhållandena i Jämtland vid Inlandsbanan. Jag skall strax svara honom, men innan jag inlåter mig härfpå, ber jag att få yttra några ord till herr Lindblad. Han sökte låta påskina, att hvad jag under remissdebatten meddelade angående uppträdet vid västkusten skulle vara falskt. Han yttrade sig mycket försiktigt och kringgående, men ville tydligen framhålla detta, ja, han nästan sade rent ut, att jag kommit med falska uppgifter. Med anledning häraf vill jag säga, att dessa uppgifter äro samtliga hämtade ur officiella rapporter, som varit publicerade i tidningarna. Skarpa uttryck af ogillande med anledning af dessa uppträden ha för öfrigt förekom-

mit icke blott i högerpressen, utan äfven, Gud ske lof, i den öfriga pressen i landet. — Jag förstår för resten icke hvad herr Lindblad menar, då han i detta sammanhang mot mig riktat en förbräelse därför, att det bland de polismän, som af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborg skickats till strejkdistriktet, skulle befunnit sig en, som fällt det uttrycket, att det skulle vara roligt att leka med stenhuggarna, och som sedermera blifvit afskedad för tjänstefel. Hvad är det för, jag kan icke låta bli att använda uttrycket, pjoller att komma med ett sådant tal i detta sammanhang?

Jag vill nu vända mig till den siste ärade talaren, herr Svensson i Skyllberg. Till att börja med vill jag försäkra honom, att det icke skall komma att saknas skydd för de arbetsvilliga hvarken i Jämtland eller annorstädes. Men jag vill också begagna tillfället att uttala, att det skulle vara väl, om de män och de tidningar, som ifrå för skydd åt de arbetsvilliga, icke vore fullt så hetsiga och icke genast voro så färdiga att bryta stafven öfver myndigheterna, därför att bevakningen icke på förhand kunnat beräknas så, att icke några lymlar kommit i tillfälle att ofreda andra. Man måste väl ändå först ha klart för sig hvad man riskerar, innan man tager itu med hårdhandskarna.

Mina herrar, eftersom denna fråga, som i så hög grad under de sista månaderna upptagit allmänhetens uppmärksamhet, nu kommit på tal, tror jag, att jag gör rätt uti att begagna tillfället och taga upp den i hela dess vidd. Den är svår och bekymmersam, men den är ganska lärorik.

Då arbetstvister uppkomma mellan staten och arbetare, som äro engagerade för att utföra ett arbete för statens räkning, intager staten en säregen och i många fall delikat position. Man vill ju icke gärna förmena dessa arbetare att, om de så önska, ansluta sig till de allmänna fackföreningarna, d. v. s. till fackföreningar, som stå öppna ej blott för arbetare vid statens arbeten, utan äfven för andra arbetare inom samma fack i privatindustrien. Såvidt jag vet, har man också icke hittills någonsin lagt något som helst hinder i vägen därför. Men det kan ifrågasättas, om man icke härvidlag gjort sig skyldig till en försummelse, i det man icke samtidigt och genast från början klart, tydligt och otvetydigt för arbetarna klargjort de förutsättningar, under hvilka staten kan lämna ett sådant medgifvande. Det ligger nämligen mycket nära till hands och är helt naturligt för öfrigt, att arbetarna af denna frihet och af detta medgifvande skola draga den slutsatsen, att staten därmed äfven godkänt de af fackföreningarna fastslagna principerna och metoderna för arbetstvisters behandling, och att staten accepterat fackföreningarna såsom i egentlig mening underhandlande och aftalsslutande parter. Men något sådant *kan* staten helt enkelt icke vara med om. Om inom privatindustrien en arbetstvist uppkommer, öfverenskommelse ej kan vinnas, och arbetarna tillgripa strejk, blockad, bojkott och hvad allt deras tvångsmedel hota,

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

kan den enskilde arbetsgifvaren vidtaga motsvarande åtgärder antingen ensam eller i förening med andra enskilde arbetsgivare. Dessa utvägar äro emellertid fullkomligt stängda för staten, och jag torde ej här behöfva närmare redogöra för, hvarför staten icke kan göra lockout för t. ex. arbetarna vid hvarfvet i Karlskrona, därför att några arbetare vid järnvägsarbetet i Morjärv strejka, eller hvarför staten icke kan besvara arbetarnas anslutning till fackföreningarna med en anslutning till någon af de allmänna arbetsgifvareföreningarna. Men följden häraf är, att vid inträffande arbetstvist staten står aldeles isolerad. Staten har, om arbetarna gripa till strejk, icke mer än två utvägar att anlita. Staten kan i första hand låta arbetet ligga nere och söka att på det sättet rida ut stormen. Men detta är utan tvifvel från flera synpunkter sedt en ganska dålig utväg, ty det ligger ju för det första någonting mycket motbjudande däri, att, sedan Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutat, att ett arbete skall utföras, enskilda personer skola kunna sammangadda sig och dekretera, att arbetet ej får utföras, och äfven vara i stånd till att hindra detta arbetes utförande, låt vara blott för en tid.

Jag skall emellertid be att här få göra en liten parentes.

Jag sade, att detta förefaller mig motbjudande. Kanske jag, som ställningen nu blifvit i denna kammare, bör tillägga, att jag naturligtvis därvid talar ur borgerlig synpunkt. Jag fick nämligen i dag på morgonen läsa en artikel i tidningen Social-Demokraten, som kastar ett mycket bjärt ljus öfver dessa förhållanden. Social-Demokraten redigeras ju icke längre af herr Branting, som numera, enligt hvad jag tror, är ordförande i partistyrelsen. Men jag tänker, att den dock fortfarande intager den officiella eller officiösa ställning, att, när ett uttalande där kommer i en viktig fråga, det varit noga öfverlagdt i partistyrelsen, så att man kan säga, att det är det socialdemokratiska partiets uppfattning, som uttalas.

Nu är förhållandet det, att de sista dagarna pågått en tidningspolemik mellan Stockholms-Tidningen och Social-Demokraten angående just dessa förhållanden vid järnvägsbyggena. Stockholms-Tidningen har med anledning af, hvad Social-Demokraten sagt, ytttrat bland annat:

»Det tycks emellertid vara »Social-Demokratens» mening, att staten icke under några förhållanden skall få låta utföra något arbete, som en fackförening förklarar i blockad, och icke få skydda de i dess tjänst anställda arbetarna mot förföljelser och misshandel, som företagas i anledning af en blockad. Detta är åtminstone den enda, vi vilja icke säga rättvisan, men logiken i »Social-Demokraten» resonemang.»

Härpå svarar Social-Demokraten i dag i en artikel, liksom flere föregående i denna fråga undertecknad af en man, som, såvidt jag förstår, bär största ansvaret i denna fråga, ansvaret för, att

det är så som det är vid statens järnvägsbyggen. Han kallar sig »Sv. P.» och ger följande svar:

»Det tycks som »Stockholms-Tidningen» ettdera ej vill eller kan förstå hvad den har tillfälle läsa innantill. Men i hopp om att tidningen värdigas taga en funderare till, aftrycka vi ordagrant, med kursiveringar och allt, det uttalande, som vi gjorde om saken i lördags:

»Vi be att få gentemot »Stockholms-Tidningen» betona att »inga enskilda medborgare» bland arbetsklassen hindra staten att få sina offentliga arbeten utförda, när staten låter utföra dessa *under arbetsvillkor som äro rimliga*».

Och hvem är det, som bedömer, om arbetsvillkoren äro rimliga? Jo, naturligtvis fackföreningen. Det socialdemokratiska partiet har således förklarat, att det är fullkomligt riktigt, att fackföreningar med våld hindra staten att utföra ett arbete, när de finna, att staten ej vill utföra det på villkor, som de finna rimliga.

Som en blix kommo till belysning af denna uppfattning de ord, som här nyss uttalades af herr Lindblad.

Socialdemokraterna, sade han, vilja icke använda våld. Våldet användes blott, om de besittande klasserna icke förstå, att de måste maka åt sig för dem, som anse sig hafva rätt att komma fram. Ja, just så är det, mina herrar. På det viset söker man försvara våldet och på samma gång taga afstånd från det, som det heter.

Efter denna lilla parentes skall jag be att få återgå till de utvägar staten kan använda. Jag sade, att staten kan använda utvägen att helt enkelt låta arbetet ligga nere. Det är naturligtvis för mig och för dem, som ha samma uppfattning som jag, ytterst motbjudande att göra någonting sådant. Det är äfven ett ganska dåligt vapen, därför att statens arbeten naturligtvis icke kunna få ligga nere huru länge som helst, då däremot fackföreningarnas förmåga att underhålla några hundratals arbetare torde med den solidaritet och offervillighet, som finnes hos dem, vara ganska vidsträckt. Att emellertid, hvilket nog väckt mycken förvåning, järnvägsstyrelsen i detta fall anlitat just denna utväg i så pass stor utsträckning och under så lång tid beror på åtskilliga samverkande omständigheter och framför allt därpå, att det hittills icke funnits några allmänna bestämmelser rörande arbetsvillkoren vid statens järnvägsbyggnader. På grund däraf och på grund jämväl af den oklarhet, som rådt hos arbetarne angående deras ställning å ena sidan till arbetsgifvaren och å den andra till fackföreningen, har man ansett sig böra fara fram med största försiktighet och försynthet i hopp att, om arbetarne få tid på sig, de skola komma till besinning. Så har emellertid icke skett. Och särskildt sedan man fått erfara, hvilka råd och anvisningar dessa arbetare få af sin partistyrelse, är det klart, att man måste tillgripa den andra utvägen, hvilken är den enda slutgiltiga, som vid strejk står sta-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ten till buds, och det är naturligtvis den att utföra arbetet med arbetsvilliga eller med andra ord utföra arbetet med icke organiserade arbetare. Det är därför, mina herrar, som statens arbetare icke kunna rikta ett kraftigare slag mot sin föreningsrörelse än att tillgripa strejk. Det är också, mina herrar, på grund af hvad jag nu anfört, som staten *icke kan* låta arbetsvillkoren med sina arbetare göras beroende af, huruvida aftal kommer till stånd med fackföreningarna eller icke. Staten *kan icke* göra arbetsvillkoren beroende på kollektiva aftal, utan måste fordra individuella aftal, hvilka utesluta strejker. Staten kan mycket väl underhandla med arbetarne, men måste dock förbehålla sig att i sista hand, om enighet icke kan uppnås, bestämma villkoren.

Nu kan ju någon, som är entusiastisk anhängare af allt det goda, som arbetarnes sammanslutning åstadkommit, säga: är det verkligen meningen, att statens arbetare alldeles skola vara undantagna från föreningsrättens välsignelser och helt och hållet vara hemfallna åt statens godtycke? Men därmed är i själfva verket icke så farligt. Ty för det första behandlar icke staten sina arbetare efter godtycke. Skulle statens organ försöka göra det, finnas nog både i denna kammare och på annat håll häremot så starka korrektiv, att det icke komme att lyckas. Men det är äfven en annan omständighet, som är af synnerligen stor vikt. Staten kan icke tillämpa andra villkor i fråga om lönebelopp, arbetstid och dylikt än de, som gjort sig gällande inom privatindustrien. Under tider af arbetslöshet skulle detta möjligen gå för sig, men sådana tider äro lyckligtvis icke ständigt bestående. Staten måste följa privatindustrien, annars får den icke dugliga arbetare. Fackföreningsrörelsen inom privatindustrien kommer på grund häraf äfven statens arbetare till godo. Jag vill i öfrigt här begagna tillfället att framhålla ytterligare ett skäl, hvarför staten icke kan finna sig uti att låta fackföreningarna bestämma villkoren för statens arbetare, och det är just det, att arbetsvillkoren gifvet måste bildas i den fria marknaden, i privatindustrien, och såsom de där framkomma ur kampen mellan arbetsgifvare och arbetare, får staten taga dem. Staten har icke rättighet att här gå utvecklingen i förväg, vare sig genom att gynna eller genom att missgynna arbetarne, ty om staten gör något dylikt, kommer den lätt att utöfva ett obehörigt tryck på privatindustrien eller arbetarrörelsen.

Jag har velat framhålla dessa allmänna reflexioner, emedan jag tror, att de äro grundläggande för bedömande af den strid, som nu föreligger. Men innan jag går in på någon redogörelse för dem, tror jag, att jag bör begagna tillfället att inför denna kammare bringa en annan närbesläktad fråga på tal, äfven den mycket svårlöst och mycket bekymmersam. Den har utgjort föremål för min uppmärksamhet allt ifrån den tid jag tillträdde det ämbete, jag nu innehar, och jag skulle gärna se, att den blefve i denna kammare något diskuterad, innan jag kanhända tvingas att handla.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Den kollision mellan statens och fackföreningarnas makt, som ytterst ligger bakom den vid järnvägsbyggnaderna pågående konflikten har under senare år i ganska vidsträckt omfattning gjort sig gällande äfven i fråga om den ordinarie personalen vid statens järnvägar, i fråga om tjänstemän af lägre grad och deras sammanslutningar. Dessa tjänstemän äro, såsom kammaren väl vet, å ena sidan genom sina instruktioner absolut, vid afskeds risk, förbjudna att på något sätt deltaga i strejk, och å andra sidan har man medgifvit dem rätt att tillhöra allmänna fackföreningar, som stå öppna äfven för andra än tjänstemän vid statens järnvägar. Det finnes många exempel på hvilka svårigheter, som häraf uppkommit, och jag skall tillåta mig att i allra största korthet referera ett fall.

Här inträffade i somras under konflikterna i Malmö, att ett antal tjänstemän vid statens järnvägar på tillskyndelse eller på befallning af någon högre partiorganisation i Stockholm vägrade verkställa ett arbete, som de blifvit anbefallda, vägrade att lossa ett parti för statens behof inköpta balkar, som platsorganisationen förklarar vara i blockad. De visste mycket väl hvad de riskerade, och de gjorde också en förfrågan hos den högre organisationen och fingo ett svar, som de åtminstone tydde som en befallning att lyda fackföreningen. De lydde — och blefvo naturligtvis afskedade. Häröfver besvårade de sig — ärendet gick genom alla distanser ända upp till Konungen — och det är ytterst egendomligt och på samma gång bedröfligt att se det resonemang, som dessa arbetare förde — det är tydligt, man kan se det, att så tänka de och så känna de verkligen — det resonemanget: »När järnvägsstyrelsen tillåter oss att tillhöra fackföreningen, måste järnvägsstyrelsen äfven hafva tillåtit oss att lyda fackföreningen.» Detta upprepas gång på gång i många olika variationer i klagoskriften! Att tillåtelse för tjänstemän att tillhöra en fackförening endast kunnat gifvas under den förutsättningen, att härigenom ingen kollision uppkommer med deras plikt att lyda staten, deras plikt som tjänstemän, detta var naturligtvis på grund af de läror, som de fått i sig inplantade, för dem obgripeligt, och jag är fullkomligt öfvertygad om, att dessa människor ansett sig mycket illa behandlade.

Men det förekommer andra företeelser, som hafva varit icke mindre oroande. Dessa tjänstemän vid statens järnvägar äro som nämndt af sin instruktion förbjudna att deltaga i strejker. Detta hindrade dem emellertid icke att i somras, då den stora lockouten hotade, verkställa omröstning, om de skulle deltaga i storstrejken eller icke. Det har hållits mycket tyst härmed — alla sådana saker hållas mycket tysta — och är min framställning oriktig, så vore jag glad, om den blefve vederlagd. Det har emellertid från trovärdigt håll uppgifvits för mig, att inom vissa sektioner man icke blott röstade, utan äfven röstade *för* storstrejk. När man ser, att pliktkänslan hos dessa tjänstemän är så svag, så blir man orolig. Här pågå också nu nästan dagligen omröstningar bland samma

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

tjänstemän, huruvida de skola ansluta sig till arbetarekommunerna och göra sig beroende af dessa i respektive orter. Äfven härvidlag äro emellertid uppgifterna som alltid motsägande. Ena dagen säges det, att de röstat *mot*, andra dagen, att så icke var fallet, att åtminstone pluraliteten var *för*, att de skulle ansluta sig till arbetarekommunerna och att det blott var af formella skäl, som förslaget icke gick igenom.

Samma tjänstemän, hvilka genom sin instruktion äro absolut förbjudna att deltaga i strejker, hafva — och det är kanske det mest betänkliga af allt — öppet anslutit sig till en internationell organisation, det internationella transportarbetareförbundet, hvilket förbund har sin styrelse i utlandet och hvilket således kan befalla dem att deltaga i strejker, understödja strejkande och annat liknande. Några af dessa tjänstemän, som voro delegerade vid en partikongress, som hölls i Wien i somras, väckte en motion — de väckte flera, fastän de icke ansett lämpligt att publicera mer än en, som de offentliggjorde och som de med en viss ostentation lade fram för att visa, att de icke tänkte strejka, icke ämnade begagna strejken som vapen. Motionen är emellertid till sitt innehåll sådan, att jag måhända kan säga om den, hvad herr Lindblad sade om motiveringen till interpellationen, att det är »en alldeles märkvärdig röra», och det är mycket svårt att få fram, hvad den verkligen åsyftar. Men såvidt jag kan tyda den, så bestyrker den raka motsatsen till hvad som uppgifvits. Och det tyckes verkligen förhålla sig så att dessa svenska tjänstemän, på grund af en befallning från en internationell organisation, kunna komma att under många former taga parti för rörelser i utlandet, som kunna hafva icke blott social, utan äfven politisk innebörd, och kunna vid för oss mycket kritiska tillfällen på order från främmande land göra strejk.

Man skulle törhända beträffande dessa företeelser, som äro af så allvarlig natur, mot mig kunna rikta en förebräelse, därför att jag ej tagit ihop med dem förut. Jag vill då öppet svara, att jag dragit mig för att göra det — icke af rädsla för det personliga obehag, som kunde träffa mig — utan hufvudsakligen på den grund, att våra svenska järnvägsmän ju dock bilda en kår, som vi hafva all anledning att vara stolta öfver, en kår, som hittills visat en utmärkt kåranda, en arbetsamhet, plikttröhet och uppoffring utan like, som sagdt en kår, som vi inför utlandet och inför oss själfva med skäl kunna skryta öfver, äfven om vi måste säga, att de under senare tider gifvit sig in i suspekta förbindelser. Deras föreningsrörelse står jämväl under ledning af män, som vid mångfaldiga tillfällen inlagt mycket stora förtjänster, då de lyckats hålla de oroliga elementen i styr och hålla rörelsen inom laglighetens gränser. Inför de företeelser, jag nyss omnämnt, kan man emellertid fråga sig, om dessa mäns auktoritet räcker till. Man kan vara tvoksam, om så förhåller sig, och jag vill öppet säga och bringa till

kammarens kännedom, att om icke dessa tjänstemän på ett bindande och oklatant sätt vilja lämna garanti för att de gjort sig fria från dessa förbindelser, särskildt denna internationella förbindelse, så finnes nog ingen annan utväg än att utvidga instruktionen, så att detta förekommes. Jag har visserligen ej ännu fullt klart för mig, huru det bör ske, men jag antager, att man måste gå samma väg, dit man drifvits i många andra länder, d. v. s. att staten visserligen är villig att förhandla med tjänstemännen både enskildt och in corpore inom vissa gränser, men anser sig icke kunna godkänna, icke veta om andra fackföreningar än sådana, som bestå af i tjänst varande järnvägsmän och som ledas af i tjänst varande tjänstemän, föreningar, hvilkas stadgar äro offentliga, hvilkas protokoll äro offentliga och hvilkas medlemmar äro kända, och hvilka bestämt förklara sig icke stå i något beroende af några allmänna fackföreningar eller några internationella föreningar. Jag vet, att jag rör vid ytterst sårbara punkter för herrar socialdemokrater, därför att just dessa frågor framkallat bittra strider i utlandet. Men jag önskar, att kammaren måtte taga under ompröfning, om vi verkligen längre stå till svars med att icke här vidtaga skyddsåtgärder — och det är utan tvifvel bättre att tillgripa dessa åtgärder i tid än att göra det, när elden redan sitter i knutarna.

Därefter skall jag slutligen be att få öfvergå till den tvist, som föreligger. Med anledning af densamma hafva mycket långa förhandlingar ägt rum i Stockholm med järnvägsstyrelsens medgifvande mellan arbetsledarne och delegerade för arbetarne. Man har därvid kommit öfverens i många punkter, men när konferensen slutade, var det dock några ganska viktiga tvistepunkter, som voro kvar oafgjorda. De rörde sättet för bestämmande af aflöningsarnas belopp — arbetarne fordrade att få dem fixerade genom aftal med fackföreningen, järnvägsstyrelsens representanter vägrade det — vidare arbetarnes strejkrätt — arbetarne förklarade, att om det icke blef aftal med fackföreningen, så skulle de ha kvar sin strejkrätt, under det järnvägsstyrelsen bestämdt yrkade, att strejkrätten skulle uteslutas — och slutligen var det frågan om arbetstidens längd. Af dessa punkter äro de båda första onekligen af långt större principiellt intresse än den sistberörda, men jag tror ej, att jag här bör syssla med den, därför att vid det nämnda underhandlingstillfället afgaf arbetarnes främste talman en förklaring till protokollet, i hvilket han bad att särskildt få betona, att den stora, egentliga tvistefrågan gällde arbetstiden, och att om enighet uppnåddes därvidlag, finnes möjlighet för enighet äfven i öfriga punkter. Då man nu vet, att järnvägsstyrelsen i afseende å dessa öfriga punkter absolut förklarar sig fasthålla sin ståndpunkt, så innebär väl detta, att i dessa punkter skulle arbetarne eventuellt släppa sina fordringar, hvilket äfven kan betraktas som ett mycket viktigt medgifvande, att den position, som järnvägsstyrelsen här intagit gentemot arbetarne, i själfva verket af dem godkändes. Således

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

var det blott arbetstiden, som man tvistade om. Arbetarne började med att yrka på, att de hela året om icke skulle sysselsättas längre än 8 timmar om dagen. Sedermera ville de vara med om 9 timmar under den ljusare årstiden. Järnvägsstyrelsen åter påyrkade, att arbetstiden under den ljusare årstiden skulle sättas till 10 timmar, och för att med detsamma betona, huru försiktigt järnvägsstyrelsen gick fram, vill jag nämna, att järnvägsstyrelsen samtidigt förklarade, att denna arbetstid skulle blott tillämpas i fråga om ackordsarbete i den mån nytt aftal om nytt arbete träffades. Därför skulle således de, som hade kvar gamla aftal, icke beröras af bestämmelsen. Vid statens järnvägar var ända till början af 1890-talet tiden för helt dagsverke 12 timmar, och i början af 1890-talet sattes den ned till 11 timmar. Denna arbetstid bibehölls sedermera och fanns kvar ännu år 1900, då arbetet på järnvägen Örebro—Krylbo afslutades. Sedermera vid järnvägsbyggandet Gellivare—Riksgränsen var det blott 10 timmars arbetstid. Emellertid funnos den tiden icke några bestämmelser om arbetstiden; hvarje arbetsledare tillämpade de bestämmelser i detta afseende, som på grund af de särskilda förhållandena kommo till uttryck i de olika aftalen med arbetslagen. Omkring 1903 lyckades det emellertid för fackföreningarna på grund af deras starkare organisation, att vid vissa enskilda järnvägsbyggen pressa ned arbetstiden till 9 timmar. Då togo sig arbetarne vid statens järnvägar på åtskilliga håll före att på egen hand helt enkelt förkorta arbetstiden, så att den slutligen ibland gick ner till blott 8 timmar per dag äfven under den ljusa årstiden. Detta hade järnvägsstyrelsen i själfva verket icke kännedom om, men så inträffade, samtidigt med det järnvägsstyrelsen af annat skäl fann nödvändigt att utfärda allmänna bestämmelser, att ett större stenhuggarlag i Jämtland i somras anförde besvär hos järnvägsstyrelsen däröfver, att det icke förtjänade tillräckligt på sina ackord. Då järnvägsstyrelsen gjorde sina beräkningar, fann den detta orimligt. Arbetarne förklarade då, att de beslutat att räkna efter endast åtta timmar, järnvägsstyrelsen däremot hade räknat efter tio. Så kom saken fram. När järnvägsstyrelsen skulle göra upp allmänna bestämmelser fann den på grund häraf nödvändigt att sätta arbetstiden till tio timmar. Och jag kan verkligen icke tro, att man i vårt land, kan anse en arbetsdag på tio timmars utarbete under den ljusare årstiden vara för mycket.

Jag glömde nämna, att arbetarne bland annat framhållit, att arbetstiden vardt längre, därför att de hade långa vägar att gå. Men detta är icke något egendomligt för dem, ty det ha ju många andra arbetare. Och härvidlag vill jag särskildt nämna, att järnvägsstyrelsen förklarar sig göra allt hvad den kan för att förkorta afstånden genom att bygga bostäder åt arbetarne.

Jag har redan förut framhållit, och jag tror, att herrarne skola gifva mig rätt i det, att staten i sådana fall som detta icke bör

Svar å
interpellation.
(Forts.)

gå i spetsen och etablera nyheter utan följa den privata industrien. Bland alla öfriga statsarbetarkårer finnes det, såvidt jag vet, icke ett enda fall, där icke vid utarbete arbetstiden under den ljusare årstiden är 57 timmar i veckan. I kommunerna, exempelvis i Stockholm, Göteborg och Malmö, är likaledes denna arbetstid fastslagen. Och hvad angår den privata industrien — och den är ju till stor del förlagd inomhus, hvadan man har så mycket större skäl att förkorta arbetstiden — skall jag anföra följande som exempel. Inom verkstadsindustrien, där helt nyligen, strax före jul, aftalen förnyades, har normalarbetstiden fortfarande fastställts till 57 timmar och denna normalarbetstid lär tillämpas inom 98 procent af verkstäderna. Af de 105 tusen arbetare, som äro anställda hos arbetsgifvare, hvilka anslutit sig till Svenska Arbetsgifvareföreningen, är det 90 tusen, som ha längre arbetstid per vecka. Endast 6,000 ha kortare. Därför tror jag, att järnvägsstyrelsen icke kunnat handla annorlunda, då den fastslagit de 57 timmarna. Likaledes anser jag, att järnvägsstyrelsen gör fullständigt rätt, då den icke ämnar pruta af en tum på detta kraf.

Nu kunde möjligen herrarne vänta, att jag slutligen äfven skulle omnämna hvilka åtgärder komma att vidtagas vid dessa järnvägsbyggnader. Jag tror emellertid icke, att det är lämpligt att framlägga sådana detaljer här. Med hvad jag anfört torde jag dock ha angifvit hufvuddragen af den väg, som jag anser staten vara nödsakad att här gå. Och det är den vägen, som leder till ett mål, hvilket enligt min öfvertygelse äfven är denna kammars, och som jag ber herrarne vara förvissade om att både järnvägsstyrelsen och jag skola utan öfverilning och utan hetsighet, men med fast föresats och lugn besinning fullfölja. Det målet är att här i landet en gång för alla få fastslaget och ådagalagdt att, om kollision uppkommer mellan statens vilja och fackföreningarnas vilja, det är statens vilja som skall vara den bestämmande.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Innan jag går tillbaka till den fråga, som här egentligen skulle diskuteras, ehuru vi haft nöjet att få ett mellanstick af ganska ansenlig längd och omfattning — en utvikning in på den svåra och invecklade frågan om föreningsrätten i statens verk och allehanda därmed sammanhängande spörsmål — måste jag blott i största korthet göra några konstateranden gentemot hvad herr civilministern nyss anförde.

Han framhöll som sin mening, att det var hufvudkontentan i hans åskådning, att *statens* vilja bör vara den bestämmande, när en konflikt uppstår emellan staten och fackföreningarna. Men hvad är då statens vilja? Det är väl just innebörden, innehållet i den saken, som det gäller att härvidlag se på något närmare, och man bör väl icke affärda frågan blott med detta allmänna talesätt, som kan dölja precis hvad som helst. Därvid vilja vi för vår del och från vår synpunkt gentemot grefve Hamiltons uppfattning, som

Svar å
interpellation.
(Forts.)

tillspetsades i orden, att staten »handlar orätt», om den går i spetsen för att förbättra arbetsvillkoren framför den privata industrien, göra gällande, att just detta är statens skyldighet, därför att den har att bevaka alla sina medborgares intressen, att skydda dem, som icke kunna tillräckligt tillvarataga sina egna intressen, och att det i stället för att vänta på hvad utgången skall bli vid kraftmätningen mellan arbetare och arbetsgifvare på den öppna marknaden, skall sträfva efter ett bli en *mönsterarbetsgifvare*, som går i spetsen och gör hvad arbetarklassen och folkets flertal skall ha gagn af.

Det är den ståndpunkt, som vi vilja sätta som principiell mot-sättning emot den, som här af greve Hamilton utvecklats. Inga slagord, att statens makt skall gå före fackföreningarnas, böra sålunda få förvilliga begreppen om hvad som verkligen är innebörden i denna fråga. Jag skall nu icke längre dröja vid densamma, då jag har anledning antaga, att några af de män, hvilka greve Hamilton direkt vändt sig emot, ha tillfälle att närmare utveckla den.

I förbigående skall jag också be att få säga ett enda ord om några utfall, som greve Hamilton gjort mot den förste talaren från socialdemokratisk sida. Han betecknade det som »pjoller», att herr Lindblad hade framhållit nödvändigheten af att myndigheterna vid valet af de polismän, som få sig anförtrodd det grannliga värfvet att begifva sig till konfliktplatser, gå tillväga med största omsorg. Det är dock ingalunda likgiltigt för frågan, om en olycklig sammanstötning kommer till stånd eller icke, huruvida det är besinningsfulla och humana män, som äro representanter för ordningsmakten, eller om det är sådana individer, som måste strax efter dömas för sådant, som greve Hamilton med en förskönande omskrifning kallade »tjänstefel», det vill säga revolverskotts aflossande mot arbetare, som de äro satta att skydda. — Sådana erinringar går icke att affärda som pjoller.

Vidare konstaterar jag, att det var en ganska fri och vilseledande omtolkning, som greve Hamilton gaf åt herr Lindblads ord, när han ville låta denne ha sagt, att våldet är berättigadt, om icke de besittande klasserna maka åt sig. Nej, så som uttrycket föll — och helt visst förstod kammaren både orden och innebörden i detsamma — gick det ut på att betona, att de vägar, som en framträngande folkrörelse tar sig, bestämmas ytterst af de maktägande. Och det är icke med någon enskild socialdemokrat, som man kan tvista om den saken, utan därom bär hela historien vittne, att om en samhällsklass allt för genstörtigt och allt för länge sätter sig emot folkkraven, så är det på *den* ansvaret kommer, ifall utvecklingen tar sig icke fredliga, utan våldsamma vägar.

Efter dessa preludier ber jag att få återföra diskussionen till hvad den egentligen skulle röra. Det är ju en interpellation af herr Sten Nordström i Höglunda, som gifvit anledning till den

debatt, hvori vi nu befinna oss. Herr statsministern läste upp endast slutklämman i denna interpellation, och det gjorde han helt visst mycket klokt i, ty vi fingo sedan tillfälle att genom interpellantens eget uppträdande här på denna plats på nytt konstatera, hurudant språk den talaren anser tillständigt att begagna gentemot kolleger, och vi hade också, herr talman, tillfälle konstatera, att, sedan *det* anförandet blifvet hållet, det råder här i kammaren absolut oinskränkt yttrandefrihet.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Den hufvudanmärkning, som herr statsministern riktade mot det socialdemokratiska partiet och som gjorde, att han icke kunde betrakta detta parti som ett, hvilket i likhet med alla andra fick arbeta för sina mål och göra propaganda för sina idéer, utan som ett, öfver hvilket regeringen var skyldig att särskildt hålla vakt, den anmärkningen var, som han uttryckte sig, att vi stå medvetet i oppositionen mot det nuvarande samhället och kräfva detta nuvarande samhälles afskaffande och ett nytt samhälle, vidt skildt från det nuvarande. Ja, herr Lindblad har redan erinrat därom, att vi förvisso kräfva *ett nytt samhälle* i stället för detta, som nu innesluter en sådan massa af nöd och elände. Ifrån detta samhälle, som släpar med sig fattigdomen och all förbannelse, som därmed följer, vilja vi verkligen gå fram mot målet att åstadkomma ett nytt samhälle, och det är själfklart, att det nya samhället, där fattigdomen är afskaffad, är helt annat än det samhälle, där vi för närvarande befinna oss. Och det är också uppenbart, att det enligt vår uppfattning består en skiljaktighet i själfva grunden mellan det samhälle, som är, och det samhälle, som borde vara.

Men däraf följer ingalunda den konsekvens, som herr statsministern drog, när han begagnade uttrycket »afskaffande» uppenbart så, som om meningen vore ett »omstörtande». I vårt program står som en allmän grundsats sedan år 1897, då programmet antogs — förut hade vi endast en öfversättning af det tyska — att det socialdemokratiska partiet »skiljer sig från andra politiska partier därigenom att det vill helt omdana det borgerliga samhällets ekonomiska organisation och genomföra arbetarklassens sociala frigörelse, till betryggande och utveckling af den andliga och materiella kulturen». Kan nu någon med godt samvete säga, att ett arbete för detta mål, som, så formuleradt, ställts i spetsen för det socialdemokratiska programmet, skulle vara en uppgift, hvilken är af den natur, att partiet därför kräfver en särskild vaksamhet från en samhällsbevarande regerings sida, så att det därigenom ställes icke i linje med andra politiska partier, utan på en särskild plats nedanför, såsom inneslutande medborgare af en andra klass, mot hvilka det gäller att alltid vara på sin vakt? Jag bestrider detta och konstaterar på samma gång, att högerregeringens chef har själf genom hela svaret på interpellationen visat, att hans grundåskådning är den, att vårt parti *icke* bör behandlas som fullt likvärdigt med andra, utan bör särskildt af regeringen bekämpas.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Och jag ber också få erinra om, att regeringen under valstriden handlade i öfverensstämmelse med denna sin åskådning. Om den velat rikta sig mot socialdemokraterna alldeles som mot det liberala partiet, skulle jag funnit detta naturligt — fastän redan det kommit att stå i en något tvifvelaktig konsekvens till regeringens förklaring, att den var höjd »öfver partierna», men *skillnaden* uti bekämpandet af oss och af andra partier framstod då och framstår tydligt nog genom det svar, som nu är afgifvet af herr statsministern.

Så gick herr statsministern in på några särskilda syndapunkter, som vi skulle ha i vårt program och hvarigenom det särskildt skulle visas, att vår verksamhet var sådan, att vi icke kunde vara jämställda med andra.

Hvad beträffar den republikanska tankegången eller den republikanska andan inom vårt parti har redan herr Lindblad svarat med frågan, huruvida den paragraf i grundlagen, som gör Sverige till ett konungadöme, är af evighet, eller om det icke kan tänkas förhållanden, då den blir föremål för ändring. Jag tror, att jag har så mycket mera skäl att betona detta, som det alldeles icke står någonting i vårt program om den republikanska statsförfattningen. Den frågan var före på senaste kongressen, men ansågs af majoriteten icke vara aktuell för Sveriges del, och därför skrefs det heller icke in något härom i programmet. Men det kan ju hända, att herr statsministerns uttalande och hans sätt att framskjuta denna fråga kunna bidra till att *göra* den aktuell, och i så fall få vi väl taga i förnyadt öfvervägande, huruvida den bör införas i programmet.

Herr statsministern vände sig vidare mot den systematiska antimilitaristiska agitationen. Ja, den saken har vid olika tillfällen och i olika sammanhang här debatterats. Jag skall icke nu gå in på själfva frågan, men konstaterar det besynnerliga, som helt visst kommer att väcka en viss sensation, när folket ute i bygderna får läsa detta tal af statsministern, att det lyckats honom att sammanföra militarismen, försvarsväsendets stärkande som det heter, med att detta skulle vara nödvändigt för »folkets välstånd». Ja, visst är, att om något i menige mans tanke hotar och *undergräfer* folkets välstånd, är det väl de allt slukande militära bördorna, och visst är, att det skall bli med synnerligen stor häpnad, som man får läsa i talet den sammanställningen: vi socialdemokrater bekämpa militarismen, därmed bekämpa vi välståndet för folket! Jag tror, att allt för många, flera än statsministern finner rätt behagligt, skola i stället stiga upp och säga: ni göra rätt i att bekämpa militarismen, ty just därigenom kunna ni *rädda* något välstånd kvar åt folket.

Det yttrades vidare något om frågan: religionen — privatsak. Herr statsministern gjorde oss den rättvisan, att icke beskylla oss som parti för att drifva någon viss religiös eller irreligiös propa-

ganda, men han förklarade, att det öppnas möjlighet för enskilda grupper att bedriva en rent religionsfientlig propaganda, om man ställer sig på den ståndpunkten, att religionen bör vara en privatsak. Ja, naturligtvis öppnas den möjligheten. Hyllar man en sådan grundsats och yrkar man på den därmed sammanhängande tanke- och yttrandefrihetens fullständiga tillämpning, har man naturligtvis att räkna med, att som människorna tänka i sitt hjärta, så må de uttala sig. Och ur den brytning mellan olika meningar, som därigenom uppkommer, skall endast sanningen eller det bästa gå fram till seger, det är min öfvertygelse. Herr statsministerns tankegång i denna fråga är sannerligen ovanligt svag som motiv, hvarför regeringen måste särskildt vända sig gentemot det socialdemokratiska partiet såsom en samhällsupplösande och samhällsfarlig makt.

Så berörde herr statsministern också den på sista tiden, som han sade, framträngande frågan, att man från socialdemokratiskt håll velat göra gällande, att domarekåren icke skipar objektiv rättvisa, utan att domarne äro — må jag säga rent ut det förskräckliga! — *människor*, som vi alla andra. Ja, hvad den saken angår, tviflar jag på efter många erfarenheter från senaste tiden, att vi skola lyckas förmå herrarne af den motsatta åskådningen att riktigt förstå oss, ty det har visat sig, att man på den punkten behärskas af en besynnerlig tvångsföreställning, att i och med det, att en person bemödar sig ärligt inför sitt samvete att vara fullt opartisk, han också blir *objektivt* opartisk. Men saken är dock den, att vi alla bedöma företeelserna i lifvet omkring oss från våra egna utgångspunkter, och äfven den man, som har det ansvarsfulla värfvet att sätta sig på domarstolen, kan icke i det ögonblicket ikläda sig någon absolut, abstrakt rättvisas skepelse, utan han är samma människa, som man förut känner, äfven när han sitter där. Och om han är genom hela sin läggning bestämd för att mera se vissa företeelser, vissa brott, ur sträng synvinkel, måste detta gärna ha sin återverkan på hans sätt att som domare tillämpa och tolka lagen. Är han benägen att se dessa saker mera förstående, med mera öfverseende ögon, så dömer kan själfklart, synes det mig, icke på samma sätt. Men mot ingendera har jag anledning att rikta den minsta personliga förebräelse, att de skulle vara medvetna om att på detta sätt fälla domar, som de själfva finna oriktiga, utan hvad jag velat konstatera är, att en kår, den må vara aldrig så samvetsgrann, dock ej kan helt frigöra sig från den miljö, hvari den lefver, och de åskådningar, som där äro gängse, och detta visar sig äfven i de domar, som af kåren fällas.

Jag påstår, att en sådan åskådning, förutom att jag finner den själfklar och riktig, så att jag har svårt att fatta, hur man kan bestrida den, sannerligen icke är af samhällsupplösande art, utan tvärtom ger den förklaring mången gång till företeelser, bakom hvilka eljest personer tänka sig dåliga bevekelsegrunder, då det

Svar å
interpellation.
(Forts)

Svar å
interpellation.
(Fortis.)

exempelvis kan fällas domar, som de från sin åskådning finna vara så upprörande hårda och orättfärdiga.

Herr statsministern förmenade, att det var synd och skada, att arbetarrörelsen, hvars förtjänst om arbetarklassen han icke helt ville underkänna, har här i landet kommit under socialistiskt välde, och det ansåg han ha gått till så, att socialisterna sträfvat systematiskt att draga in arbetarrörelsen i sin sfär och trycka sin stämpel på densamma. Men denna tankegång, som ju för öfrigt stundom framträd i andra högeranföranden, är behäftad med det grundfelet, att den måtte tro, att socialisterna äro någon sorts farlig sekt, som ligger på lur någonstans i samhället efter den stora arbetarrörelsen och blott sveper in de stackars godtrogna arbetarne i åskådningar, som de icke vilja ha. Den riktiga uppfattningen, om hvilken herr statsministern uppenbarligen, jag måste säga det, icke har någon aning, är, att arbetarklassen i den mån, som den lär känna sin ställning i samhället som lönarbetare gentemot kapitalets makt, i samma mån redan därigenom blir socialistiskt färgad. Hvad sedan tillkommer är endast, att detta medvetande, som ligger på djupet hos arbetarmassorna, utvecklas, klargöres, systematiseras, så att de kunna se sin ställning i den belysning, som den socialistiska åskådningen kastar öfver samhällslifvets företeelser. Det är den uppgift, som socialdemokratien har, att klargöra för arbetarne, *hvarför* de kämpa sin klas-kamp, hvad som är det egentliga syftet i densamma. Vi skapa icke klasskampen, vi draga icke till oss arbetarmassorna och inympa på dem något slags baciller, som herr Nordström i Höglunda tycktes foreställa sig, utan dessa arbetare äro själfva, från början dunkelt och sedan klarare, — medvetna om, att de ha motsatta intressen gentemot de kapitalistiska elementen i samhället, och när det medvetandet klarnar, då klarna de socialistiska idéerna för dem, och då bli de socialdemokrater, då sluta de sig till den klassrörelse, som medvetet under socialdemokratiens banér kämpar för sin egen klass' frigörelse.

Herr statsministern förmenade, att vi borde satt som vår största uppgift, så föllo visst hans ord, att framför allt uppfostra arbetarne till laglydnad. Ja, laglydnad är en god sak, det skall sägas från denna talarstol, och ingen socialdemokrat skall jäfva mig därutinnan. Men det är icke den allra högsta, och framför allt kan det icke främst åligga ett politiskt parti att utföra detta uppfostrande arbete, ett parti, som till uppgift har att klargöra, hur samhället skall omdanas och omgestaltas, att klargöra, i hvilken riktning utvecklingen nu går och hur arbetarklassen skall kunna draga nytta för sina sträfvanden af denna utvecklingens riktning. Det är så många andra uppfostringsanstalter i samhället, som redan från början taga vara på medborgarne och sedan följa dem. *Deras* uppgift må vara att sarskiildt inpränta vördnad för det bestående samhället i alla dess former. *Vår* uppgift är att klargöra vägen för ett bättre framtida samhälle. Jag tror, att det kan vara en god arbetsfördel-

ning, utan att på minsta sätt, jag upprepar det än en gång, vilja underkänna nödvändigheten i ett ordnadt samhälle af laglydnad.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr statsministern fann för sin del ingen fara föreligga för något slags socialistisk öfversvämning, för ett socialdemokratiskt segertåg. Han litade på folkets sunda krafter, han såg framför sig »en nationell renässans i religionens och frihetens tecken», som orden föllo sig. Ja, strax efteråt, sedan han slutat och denna vackra sats var satt ut i världen, så uppträdde här en man, som var den förste rekryten i herr statsministerns nya armé, den förste representanten för denna nationella renässans i religionens och frihetens tecken. Jag lyckönskar herr statsministern till den snabba anslutningen och önskar honom åtskilliga sådana rekryter.

Herr statsministern lade vikt vid att framför allt icke i skolor och kaserner några slags subversiva meningar skulle få intränga. Det där om kasernerna har sitt särskilda kapitel. Men för skolornas del får man särskildt se en smula på hvad satsen innebär. Betyder det, herr statsminister, efter er mening, att folkskollärares och andra lärares politiska åsiktsfrihet icke bör existera? Är det meningen, att som i det stora mönsterlandet i söder, Tyskland, man icke skall tillåta någon som helst, hvilken är besmittad af de socialdemokratiska bacillerna, att bekläda en lärarplats i statens skolor, utan att obevekligt och obönhörligt, som grefve Hamilton skulle uttryckt sig, afsked bör följa den lärare, som öppet uttalar sin anslutning till socialdemokratien? Jag tror, att en förklaring på den punkten skulle motses i ganska vida kretsar af lärarkåren med intresse. Som nu orden föllo sig, läto de såsom ett hot, som icke kunde beröra dem angenämt.

Den upprepades också, den förut uttalade satsen, om att regeringen må »utan klemighet» tillämpa gällande lagar. Jag har nyligen haft anledning att här framhålla, att det sannerligen icke visats någon klemighet vid dessa lagars tillämpning. I herr statsministerns försäkring se vi i viss mån ett uttryck för en motsatt uppfattning mot den, som kom till orda i justitieministerns tal häromdagen, när han för sin del förklarade, att åtskilliga af de fällda domarna varit väl hårda. Jag tror knappast, att man främjar en mildare, humanare och rättvisare lagtillämpning genom att allt för ofta från regeringsbanken upprepa satsen om att »utan klemighet» må lagen ha sin gång.

Det tillades emellertid — och därmed slöt hans excellens statsministern sitt anförande — att om de gällande lagarna icke vore tillräckliga, han komme att vända sig till Riksdagen för att begära nya, begära mera förstärkning i lagskydd mot den rörelse, som han ville bekämpa. Ja, herr statsministern väntade ju eljest på den där renässansen, som skulle komma och väl då efterträda den nationella samling, hvarom man numera talar så litet som möjligt — den nationella samlingen omkring högerns klassintressen! Hvad herr statsministern då menar med hotet om nya undantagslagar

Svar å
interpellation.
(Forts.)

eller särskilda lagar mot arbetarrörelsen, vet jag icke. Men det kan jag försäkra Ers excellens, att *vi* frukta icke framläggandet af sådana förslag, som direkt rikta sin udd mot arbetarklassen. Om något öppnar ögonen på de många tusende för sina egna intressen likgiltiga och skumögda rundt omkring i Sveriges land, blir det just en sådan politik. Genom ett obestämdt löfte om en dylik sökte herr statsministern nu till sist tillfredsställa de otåligen och de på undantagsåtgärder ropande inom sitt eget parti. Jag tror, att det varit klokare, om herr statsministern hade hållit inne med det hotet, ty det är icke klädsamt att i en tid, när man har historiska exempel att peka på hvart det bär med undantagslagstiftning mot socialdemokratien, ändå icke ha lärt sig mer än så, att man fortfarande hotar med något dylikt. Men vill herr statsministern spela upp, så nog skola vi vara med och dansa!

Hans excellens, herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag har blifvit uppkallad af tvenne anföranden här, det ena af herr Lindblad och det andra nu senast af herr Branting. Herr Lindblad började sitt anförande i den del, där han riktade sig mot mig, med att säga, att mitt svar på interpellationen icke var hvad han väntat. Jag ber för min del att få säga, att det svar, som herr Lindblad och herr Branting gifvit mig, just var hvad jag väntade. Af alla de diskussioner mellan socialdemokrater och andra, som jag själf bevistat eller läst om i tidningarna, har jag fått klart för mig, att man aldrig kommer in på lifvet på hvarandra, därför att socialdemokraterna alltid väja undan och aldrig vilja lämna tydligt besked på de framställningar, som göras till dem.

I de anföranden, som från socialdemokratiskt håll här hållits, förekom också icke så litet förvrängningar och misstydingar af hvad från min sida yttrats. Jag tager då genast upp den sista satsen i herr Brantings anförande, där han talar om hotet med klasslagar. Han syntes ha ganska bra anteckningar från mitt anförande, ja, det föreföll mig nästan, som om han haft det tryckt framför sig, men ändock förstod han icke, att när jag talade om, att jag skulle vända mig till Eder, mina herrar, om ej de medel, vi hafva till vårt förfogande, befunnes tillfyllest, afsåg jag därmed icke annat än lagar för upprätthållande af ordningen. Om herr Branting tänker sig in i den socialistiska framtidsstaten och tänker sig själf som den styrande mannen i denna stat, får jag fråga herr Branting: behöfves det icke i den staten några lagar? Kan det icke hända, att medborgarna i den staten äro sådana, att de begå t. ex. stöld eller andra brott och förseelser mot lagarna af beskaffenhet, att nya lagar kunna behöfvas? Jag konstaterar här, att herr Branting förklarar, att icke några lagar få framföras, som äro ägnade att upprätthålla ordningen. Ty det var mot mina ord om behöfligheten af sådana lagar han vände sig.

Jag skall helt hastigt förbigå ett par saker, som här berörts.

*Swur à
interpellation.
(Forts.)*

Jag skall sålunda icke inlåta mig vidare på frågan om religionen, därför att herr Branting har rätt uppfattat mitt yttrande i denna sak, hvilket icke herr Lindblad gjorde. men det kräfver icke något särskildt bemötande.

Äfven frågan om militärväsendet skall jag endast i korthet vidröra. Herr Branting har gjort sig skyldig till en fullständig förvrängning af mitt yttrande, att militärväsendet skulle vara ägnadt att befrämja den ekonomiska utvecklingen. Han har därvid helt och hållet förbisett hvad jag sagt. »Nationens bestånd och den ekonomiska utvecklingen» — yttrade jag — »kunna icke fullt byggas *utåt* utan ett nationellt försvar.» Jag tror, att det är alldeles tillräckligt att endast påpeka detta, för att bemöta herr Branting i denna punkt. Men eftersom jag är inne på socialdemokraternas ställning gentemot militärväsendet, låt mig framhålla en sida af saken, som efter min mening är mycket karaktäristisk för deras verkliga uppfattning, nämligen deras ställning till den frivilliga skytterörelsen. Förut var det ju så, att socialdemokraterna icke intogo någon bestämd position i fråga om den frivilliga skytterörelsen. Man lät den ha sin gång. Det var t. o. m. många socialdemokrater, som ansågo den lämplig, och partistyrelsen intog samma ställning. Men vid den sista partikongressen ändrades detta. Och jag skall endast be att få meddela det beslut, som därvid fattades och som innehåller, att den nuvarande frivilliga skytterörelsen bör af partiet bekämpas och att partiets riksdagsfraktion måtte i Riksdagen motsätta sig statsanslag därtill. Detta var ett beslut, som antogs af kongressen mot partistyrelsens önskan. Jag konstaterar endast detta. Efter min uppfattning är det stridande mot mycket af de saker, herr Branting här talat om. Ty ett fosterland vill ju herr Branting söka bevara. Och i den mån den frivilliga skytterörelsen kan tjäna det ändamålet, bör den icke vara något förkastligt.

Men den punkt, där jag påstår, att vi icke mötas, det är framför allt frågan: hvad är hela socialdemokratiens innebörd, hvilka äro de mål, dit den sträfvar?

Jag fick en förebråelse af herr Lindblad, därför att jag helt lätt gått förbi den saken. Jag väntade, att han skulle berört den utförligare. Men det blef icke fallet. Och lika lätt som herr Lindblad halkade förbi den saken, lika lätt åkte herr Branting öfver den. Jag sade, att det mål, socialdemokratien sträfvade till, vore ett helt och hållet nytt samhälle. Jag beskref icke, huru det skulle taga sig ut — det är kanske icke så godt att beskrifva det. Men hvad man tror sig veta är, att det mynnar ut i en alldeles förändrad ställning för produktionsmedlen och produktionsmedlens besittande, för produktionen med ett ord.

Ja, här har i dag så mycket lästs upp i kammaren, så att jag icke vill trötta med att läsa upp något ytterligare. Jag skall därför endast göra ett kort utdrag ur ett uttalande, som fällts af

Svar å
interpellation.
(Forts.)

herr Branting för omkring ett år sedan. Det var på tal om, att herr Branting skulle ha sagt, att socialdemokraterna ville taga jorden från bönderna. Han förklarade då, att socialdemokraternas mening är, att den kapitalistiska egendomen borde aflösas af en kollektiv besittning af produktionsmedlen. Men i vårt samhälle, sådant som det historiskt utvecklats sig, finnes det kvar från äldre tider vissa personliga egendomsformer af annat ursprung än den kapitalistiska egendomen. Hvad vi socialdemokrater vilja åt, sade han, är de stora bolagens jordförvärf, de stora trusternas industriella företag. Det vilja vi ha. Vi ha sannerligen så mycket att göra med detta, att vi icke ha den minsta anledning att sysselsätta oss med de personer ute i landsbygden, som ha ärft någon bit af sina fäders jord och på den fresta en bekymmersam tillvaro. Vi ha ingen anledning att gå till hvar och en, som har ett litet produktionsmedel i sin hand och säga: vi vilja taga ifrån Eder detta för att lägga det i statens besittning.

Jag har anfört detta yttrande, därför att det står i skärande motsats till en af de allmänna programpunkterna i det svenska socialdemokratiska arbetarpartiets program, där det heter: »Socialdemokratien vill efter hand förvandla till samhällelig egendom alla produktionsmedlen, skogarna, grufvorna, bruken, maskinerna, fabriker, jorden.» Där göres icke något undantag för olika slags jord. Detta belyses ytterligare af en annan punkt i partiets politiska program. Det står där, att staten utvidgar sina jordbruksdomäner, stöder sträfbandena för jordbrukets höjande bland småbönderna. Jag ber Eder, mina herrar, observera, att vid den sista partikongressen ändrades denna punkt så, att ordet »småbönderna» utbyttes mot »småbrukarna». Nu tillåter jag mig fråga de herrar, som här talet om den socialistiska framtidsstaten: Är det således mellan småbönder och småbrukare, som gränsen går för deras intresse? Var det förut mellan storbönder och småbönder, är det nu mellan småbönder och småbrukare, som skiljogränsen drages. Får man tolka detta så, att i fråga om det som står öfver detta streck, d. v. s. bolagens och brukens stora jorddomäner, godsägarnes, storböndernas och småböndernas jord, där ha socialdemokraterna intresse för egendomen, men icke för personerna, och hvad angår det som ligger under samma streck, där äro de intresserade af personerna, men icke af egendomen.

Det finnes ju auktoriteter på detta område. Jag skulle kunna åberopa sådana i oändlighet, men jag vill inskränka mig till att erinra om en auktoritet, som omhuldats mycket här i staden, nämligen belgiern Vandervelde. Han har i sommar i en artikel i »Socialistische Monatshefte» sagt uttryckligen ifrån, att socialisterna begära jordens socialisering. Det finnes ännu ett litet uttalande i denna fråga. Det hölls ett möte i somras, som man ofta sett omtalas såsom det stora Mälardalsmötet. Herr Branting kom där in äfven på samma sak, då han berörde talet om, att socialdemo-

kraterna ville »taga jorden från bönderna». Han sade därvid: »Detta mottages med löje här, men det finnes bönder, som tro på befängdheten.» Är det befängdt att tro detta, när det står i socialdemokratiens allmänna grundsatser, i partiets program?

Svar å
interpellation
(Forts.)

I denna fråga, som väl är den hufvudsakliga och den viktiga i hela saken, gäller för socialdemokraterna en väsentlig skillnad mellan — såsom jag också framhöll i mitt första anförande — nutidsprogrammet, aktionsprogrammet och framtidsprogrammet. I nutidsprogrammet, där lägger man om programsatserna, där ändrar man uttrycken, där vänder och stufvar man om det så, att det skall blifva aptitligt och behagligt för de samhällsklasser, som man vill förvärfva, för de klasser, som man vill draga in under sina fanor och enrollera i sina leder. Nu hörde vi nyss här, att det alls icke går till på det sättet. Men om man läser diskussionen vid den stora partikongressen, så ser man, att det är så. Där får man upplysning om, huru det förhåller sig: man skall icke sätta upp *det* på programmet, ty det passar icke på landet; men man skall sätta in *det* eller *det* på programmet, ty det passar i städerna. Det är ständiga försök att smila sig fram mellan olika yttranden för att få fram någonting sådant, som möjligen kan passa för alla. Och jag tror, att man vågar i stort sedt säga, att socialdemokraterna nog försöka att genom sina program och läror draga till sig folk. Det är nog icke blott det, att folk kommer till dem af sig själf.

På tal om denna sak skall jag be att få säga ännu några ord. Socialdemokraterna tala om, att staten skall öfvertaga produktionsmedlen, och att all egendom skall blifva samhällelig egendom. Huru skall det då gå till? Har någon någonsin hört en beskrifning, huru den socialdemokratiska framtidsstaten skall se ut? Har någon någon framstående socialdemokrat sagt det? Har den store lärofadern Marx någonsin uttalat sig öfver, huru den socialdemokratiska framtidsstaten skall se ut? Nej, mina herrar, det har man aldrig gjort, utan man har försökt att draga in folk under sin intressesfär. Man har uppmuntrat, såsom jag nyss sagt, genom yttranden, fraser och programpunkter. Men när det kommer till kritan, kommer utvecklingen af sig själf, och herrar ledare hafva icke utvecklingen i sin hand. Den socialdemokratiska framtidsstaten kommer följaktligen icke att bero på, hvart ledarne leda den, utan den ledare, som leder det arbetet — det är slumpen.

Jag fick vidare en förebråelse — eller det talades om — att jag hade nämnt frågan om republiken. Ja, jag har gjort det; och det därför, att jag anser, att det är en af de betänkligaste läror, när ett parti sätter upp en sådan punkt på sitt program. Visserligen förklarade herr Branting, att denna punkt icke står på det socialdemokratiska programmet. Jo, det gör den. Jag skall be att få läsa upp den ur det svenska socialdemokratiska arbetarepartiets politiska program, där det står: »Författningsrevision, som

Svar å
interpellation.
(Forts.)

skall genomföra ett fullt demokratiskt styrelsesätt.» Men omedelbart därefter står partikongressens af 1908 uttalande, att »det svenska socialdemokratiska partiet, liksom hela den internationella socialdemokratien, själfklart är ett republikanskt parti». Denna anteckning fanns nu visserligen ej förut i programmet. Det är mycket sant. Det är nämligen först i våras, som den kom dit. Enligt min uppfattning är det också därför, som denna fråga blifvit aktuell. Vid den stora partikongressen i fjol förelågo flera motioner om införandet af det republikanska styrelsesättet på partiprogrammet. Och det blef ganska stora svårigheter för ledningen, huru den skulle kunna reda ut den saken — till dess man hittade på, att man icke skulle sätta in punkten som en programpunkt, utan omedelbart därefter säga, att det var själfallet, att programmet var ett republikanskt program. Detta är dock enligt min uppfattning ungefär detsamma. När det på kongressen voterades, om uttrycket »republikanskt styrelsesätt» skulle införas som en programpunkt, så afgäfvos 164 röster mot, under det 124 voro för att så skulle ske. Det är därför icke sagdt, att det kommer att dröja så länge, innan man i alla fall har punkten där — i själfva programmet. Den, som lefver, får väl se. Beträffande *den* punkten har jag emellertid tillåtit mig säga, att regeringen har skyldighet att vaka öfver densamma. Och jag vidhåller på det allra bestämdaste, att det är min skyldighet och regeringens skyldighet. Denna paragraf i grundlagen kan ju ändras, säger herr Lindblad, och med honom instämde herr Branting. Ja, den kan ändras, men båda herrarne torde erinra sig, att för att den skall kunna ändras, fordras Konungens medgifvande.

Nu endast ett par ord till. När herr Branting talade därom, att i det samhälle, som han skall skapa, fattigdomen skulle upphöra o. s. v., så ligger däruti en förebräelse, att jag icke å min sida nog ömmat för de fattiga. Jag tror, herr Branting, att denna känsla nog är ungefär lika stor hos alla partier. Därom är ej någon tvekan. Jag tänker också, att icke heller herr Branting menat annat. Men förbättras den saken genom det republikanska styrelsesättet? Det är en fråga, som jag skulle vilja göra. Kan man nöjligen hafva den uppfattningen, att man i sådana länder, där ett dylikt styrelsesätt finnes infördt, har mindre fattigdom än t. ex. i vårt land?

Men hvad som är betänkligt i detta är, att, samtidigt som man talar om införandet af denna programpunkt, man talar om, att det ju kan inträffa, att man kan, för att genomföra programmet, behöfva använda våld. Ty det är så, herr Branting, som herr Lindblad ändå yttrade sig. Ty jag skref upp hvad han sade. Det finnes för öfrigt så många andra yttranden i denna riktning, som anförts under diskussioner, så att jag knappast behöfde nämna något vidare härom. Jag har dock här ett yttrande af herr Z. Höglund, medlem af partikongressen, tror jag. Han säger: »Man måste följakt-

ligen vädja till makten. Arbetarna måste organisera sig och med makt tilltvinga sig hvad de anse rätt». Samma innebörd är det i ett par andra yttranden, som jag — de äro mycket korta — också skall be att få omnämna. I sammanhang med partikongressen 1908 var det också frågan om den frivilliga skytterörelsen. Två ledamöter af denna kammare yttrade sig i denna fråga. Den ene säger så här: »Skytterörelsen kan blifva oss till nytta. En man, ett vapen — och det skall ej gå så lätt att öfvervinna oss». Den andre säger: »En gång tvingas vi kanske af våra motståndare att göra revolution och då är det bra att kunna bruka vapen.» Det är mot sådana uttryck, som jag tror, att vi litet hvar vilja reagera, och vi känna oss litet underliga till mods, när dylika yttranden komma fram i diskussionen, samtidigt med att man talar om att reformera samhället, som att: om det icke går, så få vi göra revolution. Då man talat om arbetarnas strejkrätt — deras ovillkorliga rätt att få strejka — har det också under de sista tiderna talats om, att man har rätt att göra revolution. Det talet har nyligen förts i Folkets hus i Stockholm uti ett anförande, som åhördes af 700 personer. Mina herrar, jag tror, att man får vara försiktig äfven från socialdemokratiskt håll, då man talar om revolution, samtidigt med att man talar om att man går fram på fredlig väg. Man får icke tala den ena dagen om att göra revolution och så den andra dagen säga, att man alls icke vill gå våldsam fram. Ja, det har till och med förekommit, att i samma anförande båda synpunkterna gjort sig gällande. För min del tror jag, att, när den rätten föres på tal, samhället icke har annat att göra än att tänka sig tillbaka och säga, att i sista hand sätta vi vår lit till den gamla svenska nödvärnsrätten.

Herr Strömberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få rikta uppmärksamheten ett ögonblick på den punkt i hans excellens herr statsministerns anförande, där han talade om arbetarrörelsens kristendomsfientlighet. Hans excellens sade, att socialdemokratien i sin innersta rot är religionsfientlig och att för socialdemokraterna ordet: »religion är en privatsak» endast är en mask, som döljer religionshatet. Med anledning häraf anser jag det vara min plikt att tillkännagifva min ståndpunkt i denna fråga. Och jag gör detta så mycket hellre, som jag samtidigt är såväl frireligiös som socialdemokrat och icke kunnat finna, att några förföljelser ha riktats vare sig mot min person ej heller mot kristendomen.

Jag är i tillfälle att delgifva kammaren, att jag under den tid, jag stått i arbetarrörelsens led, också funnit, att orden: »religion är en privatsak» också allra bäst öfverensstämma med de frireligiöses arbete.

Till slut ber jag att få erinra och betona, att enligt min uppfattning de frireligiösa till och med bäst följa sin religiösa öfver-

Svar d
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

tygelse genom att ansluta sig till de socialdemokratiska idéerna, hvilka bäst i vår ofullkomliga värld svara mot budet om kärlek till alla människor.

Jag vill icke nu längre uppehålla mig vid denna fråga. Jag har endast velat för kammaren meddela denna min personliga erfarenhet gentemot herr statsministerns påstående, att arbetarrörelsen är religionsfientlig.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt att yttra mig under denna debatt, därest ej formen af herr Nordströms interpellation hade varit af sådan art, att dess innehåll ovillkorligen måste kännas kränkande för oss socialdemokrater. Ett sådant angrepp på hundra-tusentals af Sveriges arbetare, måste på det skarpaste tillbakavisas.

Jag vill visst icke förneka, att, under det arbetarrörelsen här i Norden har gått såsom en flodväg fram öfver landet, åtskilligt förekommit, som med skäl kan kritiseras. Det kan dock ifrågasättas i detta fall, om en stor folkrörelse, af hvilken art den än vara må, har visat sig felfri, visat sig utan vank. Men vi må heller icke sticka under stol med att arbetarrörelsen — herrarne må visa än så mycken öfverlägsenhet öfver socialdemokratien — i alla fall har väckt massorna till insikt om deras människovärde i mångt och mycket.

Här i Sverige, där man från gångna tider har på djupet känt en frihetslängtan, här har dock varit åtskilligt öfrigt att önska i fråga om arbetarnes ställning. Jag vill endast i sammanhang härmed be att få minna herrarne om, hurusom det på många områden har rådt ett tröstlöst elände. Massor af landets medborgare ha lefvt vid svältgränsen, ja, under den. Jag behöfver endast nämna en enda af arbetaregrupperna, t. ex. landtarbetarne i Skåne. Vi veta, att där nere hafva familjer på 8 å 10 personer — ja, ett mindre antal ibland — fått lefva på en årsinkomst af 450 å 500 kronor. Och det förstår hvar enda en, som lefver i dessa dyra tider, att det finns icke möjlighet till, att en familj skulle kunna existera människovärdigt på en så liten inkomst. I dessa dåliga förhållanden har arbetarerörelsen haft en af sina mest framdrivande krafter, man må se på den saken huru man vill. Det är ett faktum, att det ljuder som ett socialt evangelium för massorna, när man söker väcka dem till insikt om, att det är dem ovärdigt att icke göra hvad de kunna för att komma på ett högre plan i samhället.

Tiden medger mig icke att rulla upp historien undan för undan, huru det varit och huru det i mångt och mycket blifvit ett bättre tillstånd genom den stora insats, som arbetarerörelsen gjort för arbetareklassens höjande. Vi förstå allesammans, att det just är detta upplysningsarbete, som fört Sveriges arbetare fram till en friare, en högre ståndpunkt. Jag vill för min del re-

kommendera ett arbete för framtiden i samma riktning och i fredliga former. Det har kraftigt betonats från flera håll såväl nu som förut under remissdebatten, att socialdemokratien är ett parlamentariskt parti, som vill följa utvecklingen inom de sunda gränser, som parlamentarismen utstakar. Detta vilja vi fasthålla, och det kan konstateras, att, i hvilket land en sådan rörelse än uppträder, då den håller sig inom ramen af parlamentarismen, den är till lycka för ett folk och har framgång med sig. Detta kan man våga påstå, trots de brister hos densamma, som man kan hänvisa på.

Jag vill för min del säga, att jag känner mig ytterst förvånad öfver det svar, som hans excellens statsministern afgifvit på den framställda interpellationen, och detta just därför, att vi ute i bygderna tyckt oss finna, att den nuvarande regeringen i viss mån varit en initiativkraftig, viljekraftig och arbetsduglig regering, som i mångt och mycket velat följa med strömningarna bland de djupa leden, och som åtminstone i åtskilliga punkter velat göra anspråk på att föra en sådan politik, som varit till gagn och nytta för hela folket. Så mycket mer blir man förvånad, då man hör af svaret på denna underliga interpellation, att en annan taktik skall följas, ja, en taktik, som synes stödja sig på preussiska föredömen. Jag tror, som här frambållits af herr Branting, att den taktik, som föres på humanitetens område, som vill taga hänsyn såväl till det ena partiet som det andra, är den sunda och lyckliga taktiken. Man kan icke, som herr statsministern tyckes vilja göra, alldeles särskilja detta stora parti i samhället hvarken med hänsyn till den politiska eller sociala utvecklingen. Socialdemokratien är ett parti, som man måste räkna med på grund af den stora anslutning, som det vunnit. Så har ju i det nya rösträttsförslaget tagits hänsyn till och just från detta håll erkänts, att partiet är att räkna med inom vårt politiska lif.

Det har talats åtskilligt om militarismen, och i synnerhet i herr Nordströms interpellation vidrördes den fara, som skulle förefinnas på grund af antimilitaristisk propaganda. Jag säger, att jag vill, att också socialdemokraterna skola följa den sunda utvecklingen i detta fall. En sådan aktion, som afser att våldsamt omstörta hela samhället, är icke lycklig. Men å andra sidan torde kunna erkännas, att just hvad socialdemokraterna fört fram i detta afseende har riktat uppmärksamheten på de missförhållanden, som i mångt och mycket råda och som kanske eljest icke skulle kommit fram i dagsljuset. Militarismen verkar som en oändligt tryckande börda för Sveriges folk, och därför är det riktigt, att kritiken blir skarp. Sådant har varit nyttigt. Om man ser litet omkring sig, mina herrar, skall man snart upptäcka, huru det tillgår och huru viktigt det är, att vi vakna till insikt om den fara, som dels i ekonomiskt hänseende rufvar öfver oss, om utvecklingen får fortgå som den börjat, och som delvis i moraliskt afseende hotar oss. Ett exempel: I en notis i tidningarna läses, huru en

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

officer vid flottan kommenderat en af besättningen in i sin hytt och där uppfört sig på ett så vederstyggligt sätt mot honom, att det är i högsta grad upprörande. Många fall af brutalitet från befälets sida kunde anföras, men det nämnda torde vara nog för att visa, att det förekommer sådant, som är af den beskaffenhet, att vi måste öfva kritik.

Jag vill till sist säga, att jag tror det vara klokast såväl för den nu sittande regeringen som för hvarje regering, som kommer att hålla tyglarna i sin hand i Sveriges rike, att inrikta sin politik på sådant sätt, att man tar hänsyn till hvarje medborgaregrupps ställning och ytterst låter den gå i en sådan anda, som i hvarje land är den lyckligaste: humanitetens och kärlekens anda.

Herr Lindley: Herr talman! Jag har blifvit uppkallad af några under debatten fällda yttranden såväl af interpellanten som af statsministern och civilministern.

Att börja med ber jag få uttala min förvåning öfver, att herr Nordström såsom interpellant så godtroget tagit mot hvilken skrifvelse som helst utan att i någon mån undersöka trovärdigheten af de intyg, som han använt för att stödja sin protest. Jag kan tala om för herr Nordström och dem af kammarens ledamöter, som äro intresserade däraf, att den person, som herr Nordström citerade, är en af dessa arbetsgifvare, mot hvilka konflikten fördes i somras. Det är en af dessa arbetsgifvare, som vanligen gå under benämningen mellanhänder, en af dessa personer, som i all synnerhet Norrlandsarbetare ha fullkomlig rättighet att rikta sig mot och bekämpa. Mellanhändernas verksamhet består i att, när ett fartyg kommer till en plats, de gå och åtaga sig att utföra stufveri- och trävaruarbete. Några egentliga verktyg behöfvas icke, endast pinchben och klubbor, sådana primitiva verktyg, som hvem som helst kan förskaffa sig. Men just härigenom kan en sådan person bereda sig möjlighet att träffa aftal om lastning, ehuru han ej har med fartyget att göra. Dessa personer erhålla på detta sätt ofta brorslotten af förtjänsten. En gång i tiden blefvo stufveriarbetare, som stodo under dessa personer, behandlade på ett sätt, som trotsar all beskrifning. Om de icke voro nöjda med lönerna, gick det vanligen så, att de fingo stryk. Om arbetarne protesterade mot att de fått för litet betaldt, ehuru de fått löfte om ordentlig aflöning, så kunde de råka illa ut. Man kan ofta få höra talas om, hur det kunde gå till. Några arbetare kommo till en sådan person för att få arbete och frågade, huru mycket de skulle få i lön. Femtio öre i timmen, svarade han. När de sedan skulle utfå sin betalning, så kunde det hända, att arbetsgifvaren svarade: »Jag menade femtio öre paret.» Och på det sättet kunde en arbetare få betaldt endast för tio timmar, ehuru han arbetat i tjugu. Om de vågade mucka, så hade kanske arbetsgifvaren hejdukar, som klådde upp dem, som protesterade, och kastade ut dem utan vidare. Detta var det gamla

förfaringssättet och mot detta reagerade arbetarna och försökte att organisera sig. Det första, som de därvid kommo till insikt om, var, att dessa mellanhänder i mångt och mycket voro onödiga; de behöfdes icke, ty arbetarne kunde lika väl själfva öfvertaga detta arbete och sköta det i stället för att dela med sig af förtjänsten till de onödiga mellanhänderna. Här af uppstod de första konflikterna. Mellanhänderna utgjordes i detta fall ofta af individer med stor kroppsstyrka, som trängt sig fram på bekostnad af öfriga, eller som besutto förmåga att tala ett eller annat ord på främmande språk.

Under många år fortgingo striderna mot mellanhänderna där uppe i Norrland. Ibland träffades aftal med arbetarne, och man lyckades få öfverenskommelser till stånd. Under de senare åren 1906 och 1907 hade man lyckats få en allmän uppgörelse öfver hela landet; det var då harmoni och samverkan mellan stufvare och hamnarbetare. Emellertid funno skeppsredarne, att detta icke var förenligt med deras intressen, hvarför de sammankallade en konferens i Gäfle vid julen 1907. De beslöto då, att stufvarne skulle ställa sig på skeppsredarnes sida och förklara strid mot arbetarne, om dessa gjorde bruk af den rätt, som de tillvunnit sig, rätten att erhålla ett sådant inflytande, att arbetarne skulle ha säkerhet att få arbete. Arbetarne hade nämligen i sina aftal fått in den bestämmelsen, att organiserade arbetare skulle ha företrädesrätt till arbetet. Och huru nödvändig detta var, visar sig däraf, att då en arbetare förut vågade opponera sig mot dålig behandling, kunde det inträffa, att han fick till svar: Ja, vänta du, tills det blir ett nytt arbete, då skall du få »soltorka». Det var det stående uttrycket där uppe, att arbetare fingo soltorka, hvarmed menades, att de fingo vara utan arbete. Emellertid bröt striden ut, som vi veta, i början af år 1908. Då voro, kan jag säga, intressena förbytta. Den person, som här för en stund sedan citerades och som åberopas som en auktoritet mot oss, hade året förut skrifvit ett bref, som jag icke ens vill citera, hvilket jag anser skulle vara olämpligt. Men vill interpellanten läsa det, så må han vända sig till förlikningsmannen för norra distrikten och fråga efter ett bref, som skrefs af ifrågavarande person där uppe vid den tiden, och hvari han vände sig mot redare och arbetsgifvare lika häftigt som nu mot arbetarne. Personen i fråga torde därför sakna all vederhäftighet att åberopas i sådana fall som det ifrågavarande.

Om jag ännu något litet får sysselsätta mig med detta bref, vill jag påpeka, huru många oriktigheter man anser sig ha rättighet att skriva. Han säger, att vägar och stigar voro öfversvämmade af tusentals fackföreningsmedlemmar — åtminstone läste herr Nordström upp det på det viset. Men mig veterligen finnas icke mer än 260 sådana stufveriarbetare inom hela detta distrikt. Huru kan han då skriva, att tusentals fackföreningsmedlemmar här gjorde vägar och stigar osäkra? Han nämnde vidare, att kronofogden

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

skulle ha ställt sig partisk för arbetarne. Ett år förut undertecknade emellertid just samme person en inlaga, jag tror till justitieombudsmannen eller något sådant forum, hvari han helt enkelt klagade öfver, att nyssnämnde kronofogde eller hans närmaste man skulle ha uppträdt på ett agressivt sätt mot arbetarne vid Sandö. Hans intresse var då således på den andra sidan.

Jag kan nu icke behöfva bry mig om det öfriga uti framställningen, endast en sak till beträffande denne samme person vill jag något ingå på. Såsom herrarne veta, blef till sist genom regeringens ingripande en kommission tillsatt, som förelade såväl arbetare som arbetsgifvare ett förslag till uppgörelse, för att på det sättet konflikten i fråga måtte aflysas. I det förslag, som då slutligen blef å ömse sidor antaget, förekom en bestämmelse af innehåll, att ingen strejk eller blockad, bojkott eller lockout skulle få äga rum. Mina herrar, efter den 18 juli förra året, då denna uppgörelse träffades, ha icke mindre än fyra afdelningar, omfattande cirka 4-å 500 medlemmar, blifvit bojkottade uti Norrland. Arbetarne ha nekats att arbeta endast därför, att de vågat tillhöra en sådan där kooperativ förening, som jag förut talat om, d. v. s. en förening, som själf åtagit sig arbete utan onödiga mellanhänder. Endast därför ha redarne på en kongress här i Stockholm, med understöd just af stufvarne, hänsynslöst igångsatt en bojkott, och det var icke allenast en nationell bojkott, utan man vädjade äfven till utländska skeppsredare, att de skulle stödja de svenska redarne i denna bojkott för att sålunda svälta ut arbetarne ur deras kooperativa företag. Detta nämner icke interpellanten något om och icke någon annan heller, men jag vill nämna det här, på det att det åtminstone må fastslås i kammarens protokoll, att man efter konfliktens lösning förra sommaren verkligen gjort något dylikt. Vi ha tålligt burit detta, och vi ha icke sagt annat, än att vi begära förhandling med arbetsgifvarne här i vårt land. Men dessa uppskötö saken månad för månad och lato sex månader gå, innan förhandlingssammanträden kommo till stånd.

Jag vill vid detta tillfälle äfven yttra något angående strejkbrytare och strejkbrytarskydd. Vi veta ju mycket väl, att när en konflikt uppstår, söka arbetsgifvarne alltid att få arbetsvilliga. Det är då ganska svårt för staten och samhället att ställa sig på en förståndig ståndpunkt gentemot dylika företeelser. Samhället har naturligtvis icke något speciellt intresse för strejkbrytaren gentemot den organiserade arbetaren eller samhället borde åtminstone icke ha det. Nu är det dock så, att vårt svenska samhälle har ett mycket stort intresse för strejkbrytare gentemot de oorganiserade arbetarne, hvilket också tagit sig ett tydligt uttryck i den mycket bekanta Åkarslagen. Jag vill säga, att strejkbrytarskyddet är mycket större i vårt land än hvad som i den vägen presteras i något annat land, Tyskland kanske undantaget. Jag känner åt-

minstone icke för min del något annat land, där man på detta område vidtagit sådana åtgärder, som man vidtagit här i vårt land. *Svar å interpellation*
(Forts.)

Jag ber emellertid att få återgå till den strid, som här gång efter annan varit på tal och hvilken väckt så stort och berättigadt uppseende, nämligen konflikten i Härnösand förlidet år. Där tillgick så — och jag vågar stå för, att detta är sant — att under polisskydd och med polisens medverkan strejkbrytare motvilligt släpades ned till farkosterna för att transporteras till de olika arbetsplatserna. Man genomförde då för första gången i vårt land något, som vi hittilldags icke sett praktiseras, nämligen fridlysning. Jag har hört talas om, att med fridlysning afsåge man villebråds fridlysning inom vissa skogsdistrikt etc., men jag har aldrig hört talas om att fridlysning kunde gälla människor. Hvarför ville man då i nu berörda fall fridlysa? Icke därför att man ville förhindra, att dessa människor skulle få stryk, bli öfverfallna eller något dylikt, utan man fridlyste dem helt enkelt därför, att de arbetare, som lågo i strid med arbetsgifvarne, icke skulle ha möjligheter att genom cirkulär och annat upplysa och göra bekant för de arbetsvilliga innebornden af den strid, som pågick och huru förhållandena verkligen voro. Det är för att förhindra spridandet af sådana upplysningar, hvilka dessa arbetare dock borde ha kunskap om, som man nu för tiden fridlyser vissa områden. Jag är alldeles öfvertygad om, att någon motsvarighet härtill icke finnes i något annat land.

Det skulle vara mycket lockande att här gå tillbaka till Norrköpingsstriden och visa hän på de åtgärder, som man där vidtog för att understödja arbetsgifvarne och strejkbrytarna gentemot de organiserade arbetarne. Jag har här en hel urklippsbok full med sådana saker, men jag skall nu endast anföra ett fall. Under år 1907 inlämnade advokaten Dahlbäck till myndigheterna en förteckning på ett antal fall, där myndigheterna helt enkelt hade sett genom fingrarne med uppenbara lagbrott och våldshandlingar; de hade alldeles underlåtit att beifra dylika saker, och detta endast därför, att ett sådant tillvägagående vore gagneligt för arbetsgifvarne. Det fall, som jag här vill anföra, har emellertid icke kommit med i herr Dahlbäcks anteckningar, men jag var själf med som åsyna vittne.

För att se, huru strejkbrytare husera, gick jag under konflikten i Norrköping jämte redaktören för en därvarande arbetartidning in på en ölrestaurang. Vi sade ingenting, utan sutto endast och tittade på strejkbrytarna, som huserade vildt inne på lokalen, men det oakadt tog en af dem och slog vid utgåendet till min hatt. När jag sedan gick, frågade jag värdinnan: »Hvarför skall ni tillåta sådant? Hvarför stänger ni inte dem ute?» — »Skulle jag våga göra något dylikt» — svarade hon — »så skulle jag förlora mina rättigheter.»

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Samma strejkbrytare — det var de engelska strejkbrytarne — gingo upp till en annan ölhall, och där inne tillgrepo de en s. k. kraftmätare — en mekanisk apparat, medelst hvilken man efter nedläggandet af en mindre slant kan mäta sina krafter — och den togo de med sig till en af stadens planteringar, slogo där sönder den samt togo de pengar, som funnos i densamma. Arbetare sprungo då och hämtade polis och gjorde det klart för denna, hur det hängde ihop. Polisen plockade upp bitarna efter kraftmätaren, gingo efter de engelska strejkbrytarne och togo fatt i dem. Men nästa dag släpptes de och eskorterades till och med af polis ned till stationen, där polisen såg dem fara i väg till ett annat land utan att göra det minsta för att hindra dem därifrån och söka få dem straffade för en sådan sak, som rent af kan betecknas såsom inbrott.

Sedan förvånar man sig öfver, att arbetarne bli uppfyllda af klasshat, när de sålunda se olikheten i den praktiska tillämpningen af satsen: alla medborgares likställighet. Det är ju helt naturligt, att arbetarne, när de se dylikt och känna till åkarpslagens tillämpning och det sätt, hvarpå myndigheterna här taga parti emot arbetarne i deras, såsom de anse, berättigade sträfvanden, gentemot hvilka myndigheterna icke borde ha den ringaste gensaga att inlägga, känna en smula klasshat och få den känslan, att detta samhälle icke är det samhälle, som de ha skyldighet och plikt att lyda och stödja, utan att detta samhälle och dess lagar och förordningar äro af den art, att arbetarne anse sig nödsakade att bekämpa detsamma. Fortfarande ringa i mina öron vissa yttranden jag hörde fällas under min vistelse i England, och jag kommer äfven i öfrigt väl ihåg den tiden, då jag under sammanlagdt tretton år arbetade tillsammans med arbetarne där och lärde känna de engelska myndigheternas tillvägagångssätt. När jag blickar tillbaka på den tiden, erinrar jag mig särskildt ett fall, till hvilket jag kom att bli åsyna vittne. Då den stora dockstrejken i Cardiff utkämpades — det var år 1890 — hände det en gång, att en polis-konstapel på ett hårdhänt sätt knuffade en strejkvakt — det vill säga en sådan person, som har att meddela upplysningar till de arbetsvilliga, som möjligen komma och söka arbete, alltså en person, som man här bekämpar — men genast kom då en af arbetarrepresentanterna och bad mig tillika med en annan att följa med honom upp till rådhuset, där stadstullmäktige för tillfället voro samlade. Där begärde vi att få framföra våra synpunkter och anlägga sak mot polis-konstapeln i fråga. Stadsfullmäktige beslöt omedelbart att upptaga frågan till behandling; polis-konstapeln blef eftersänd och ett formligt förhör anställdes med honom, och detta slutade med, att han på stället fick sitt afsked. Stadstullmäktige motiverade detta sitt beslut sålunda: Vi ha icke råd att låta allmänheten få den uppfattningen, att myndigheterna taga parti för arbetsgifvarne i en social strid. Jag tror, att det var så orden

föllo. »Vi ha icke råd till någonting dylikt», sade de, men här i vårt land ha vi råd till åtskilligt, som man icke har råd till i andra länder.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag fäste mig också vid ett annat yttrande, som kom från herr civilministern, då han nämligen talade om vidtagandet af åtgärder gentemot järnvägspersonalens internationella sammanslutning. Han förklarade därvid, att han icke kunde tillåta, att järnvägspersonalen tillhörde en organisation, som kunde besluta öfver densamma och tvinga den att nedlägga arbetet. Nu vill jag först och främst upplysa herr civilministern om, att den internationella transportarbetareorganisationen ingalunda har någon dylik beslutanderätt ens öfver de nationella organisationerna och än mindre öfver de lokala. Det finnes ej i denna internationella organisations stadgar någonting, som gifver densamma rättighet att ens besluta om någon arbetsnedläggelse eller något sådant, som här nyss antyddes. Denna organisation är till och med icke så pass långt utvecklad, att den kan påbjuda sina medlemmar att understödja hvarandra ens i ekonomiskt hänseende i händelse af inträffad konflikt. Men det är då också helt naturligt, att denna internationella organisation icke kan ålägga vare sig järnvägspersonalen eller andra arbetargrupper att nedlägga något arbete. Jag tror därför, att det skulle vara klokt, om herr civilministern först läste de stadgar, som gälla för ifrågavarande internationella organisation, ty då skulle han själf kunna se, att det icke finnes någon sådan bestämmelse, som den af honom här antyddes.

Beträffande nu omtalade internationella organisation vill jag för öfrigt äfven nämna, att den, hvad järnvägspersonalen vidkommer, uteslutande varit till för studieändamål, nästan uteslutande kan man säga, varit till för undersökning af hithörande förhållanden inom olika länder, och om man öppnar denna internationella organisations publikationer, skall man icke där finna något annat än utredande förklaringar angående löner och andra arbetsvillkor för järnvägspersonalen öfver hela jorden. Skulle vi nu i detta hänseende gå i spetsen för hela Europa och säga, att vår järnvägspersonal icke får tillhöra denna internationella organisation, tror jag, att detta icke skulle vara hedrande för vårt land, och jag är till och med af den uppfattningen, att ett sådant beslut och en sådan ståndpunkt i vårt land skulle framkalla en af de största skandaler, man någonsin kan tänka sig. Icke ens i ett sådant land som Tyskland, så styrdt, som det är, har man kunnat gå den vägen, icke ens där har man kunnat göra något dylikt tryck gällande med afseende å personalens anslutning till en sådan organisation, som den nu ifrågavarande. Jag tror sannerligen, att det icke skulle vara hedrande för vårt land att gå i spetsen på en sådan reformstråt, utan enligt min mening måste vi försöka utveckla oss därhän, att vi bereda den största möjliga frihet åt en

Svar å
interpellation.
(Forts.)

hvar af samhällets medborgare, och detta utan ett allt för starkt utveckladt polisregemente.

Herr Persson i Stockholm: Visserligen hade jag i dag tänkt vända mig till chefen för civildepartementet med en interpellation angående en särskild sak, som i viss mån tangerar den fråga, för hvilken jag sedan af hans anförande blifvit uppkallad. Dock hade jag icke trott, att jag skulle under den debatt, som nu fördes, behöfva yttra mig, och allra minst på grund af den synnerligen oskyldiga polemik, som undertecknad i Socialdemokraten råkat föra med Stockholmstidningen, *Emellertid*, när denna fråga kommit på tal, skall jag jag endast med några få ord, och detta hufvudsakligen på grund af den långt framskridna tiden, be att få yttra mig om densamma.

Jag ber då först att gentemot herr civilministerns och måhända äfven någon annans uppfattning, att jag i den polemiken skulle ha försvarat våld på något sätt — och då syftar man på hvad som blifvit begånget vid inlandsbanan — blott få hänvisa till hvad som varit infördt i tidningen Socialdemokraten, där den för sitt vidkommande tagit bestämdt afstånd från en dylik stridsmetod och därtill framhållit, att om arbetarne vilja, att de skola förlora sin rättvisa kamp, så skola de just använda sådana metoder, ty de leda absolut till förlust. Och den taktik, som vi, som kallas de ledande, intagit i *detta* fall, ha vi alltid intagit. Vi ha aldrig uppmanat eller uppmuntrat arbetarne att använda några som helst våldsmedel i sin sociala strid.

Herr civilministern citerade ur tidningen en del yttranden mot Stockholmstidningen och förklarade, att på grund af detta var det för honom klart och tydligt, hurudan uppfattning arbetarne, de i fackförening varande arbetarne, ha. Han förklarade, efter att ha citerat slut: »men hvad anses för rimliga villkor, hvem skall bestämma det? Jo, fackföreningarna». Nej, herr civilminister, det skola icke fackföreningarna göra, men icke heller arbetsgifvareorganisationerna, utan hvad som är rimliga villkor skola gifvetvis parterna underhandla om, tills de komma öfverens. Och därför anser jag det i högsta grad orimligt af staten eller en kunglig styrelse att icke, i fråga om löner och arbetsvillkor, vilja under några förhållanden gå längre än de privata arbetsgifvarne. På detta sätt öfverlämnar man ju åt dessa arbetsgifvarorganisationer att bestämma, hvad som rätt och rimligt är.

Låt oss se till, hur denna strid började. Den leder ju sitt ursprung från hela två år tillbaka. Förhållandet är det, att arbetarne, på vanligt sätt organiserade i en fackförening, redan år 1906 inlämnade till kungl. järnvägsstyrelsen ett förslag till aital jämte vördsam hemställan om underhandling. På denna framställning följde icke något svar förrän 1908 på hösten, då svaret kom i form

af ett ultimatum från järnvägsstyrelsen, att arbetstiden vid statens järnvägsbyggnader skulle vara minst tio timmar om dagen. Detta kom utan någon som helst framställning till arbetarne, direkt till arbetscheferna vid järnvägsbyggena och af arbetscheferna förfors så, att de förelade arbetarne kontrakt, hvori denna bestämmelse var införd, samt förklarade, att därest icke arbetarne underskrefve dessa kontrakt med denna bestämmelse, så fingo de gå sin väg, vore afskedade. Nå, arbetarne förklarade: Vi anse oss inte behöfva gå in på dessa arbetsvillkor, emedan de äro mycket sämre än de, som tillämpas hos privata arbetsgifvare landet rundt. Jag ber att få påpeka, att af nitton aftal, träffade vid privata järnvägsbyggnader landet rundt under åren 1906—1908, icke ett enda stipulerar längre arbetstid än nio timmar per dag, och utaf dessa aftal har — jag ber att få upplysa därom såsom särskildt betecknande — kungliga järnvägarnas nuvarande generaldirektör, Pegelow, lämnat sin medverkan vid flera underskrifter, icke direkt, men han har för de enskilda järnvägar, där han förut varit anställd, befullmäktigat annan person att underskrifva aftalen ifråga. Vid andra arbeten, som med järnvägsbyggnader kunna likställas, finnes äfven nio timmars arbetsdag genomförd. Det är sålunda icke alldeles riktigt att, som herr civilministern gjort, jämföra ifrågavarande arbetsaftal med de aftal, som för verkstadsarbetare och bruksarbetare äro träffade inom verkstadsföreningen och svenska arbetsgifvareföreningen, hvilka aftal gå ut på 57, i några fall kanske 58 timmars arbetstid, ty dessas arbete är koncentreradt på en bestämd plats och de ha möjlighet att bo i närheten af sin arbetsplats och lida alltså icke af den långa vägen fram och tillbaka från hemmet till arbetsplatsen, som järnvägsbyggare och med dem likställda arbetare måste göra. Vidare må i detta hänseende påminnas om det uttalande, som på sin tid afgafs af chefen för flottans verkstäder i Stockholm, hvori han förklarade, att han ansåg det ekonomiskt fördelaktigt att tillämpa till och med åtta timmars arbetsdag, emedan arbetarne, på grund af de långa vägar de ofta måste gå, voro uttröttade, när de kommo till arbetet. I fråga om arbetsvillkoren bör man väl ej ha den meningen, att staten icke får gå längre, än hvad de privata arbetsgifvarna gått med på, utan den syn man härvidlag måste anlägga är, att staten bör hålla sig till de lönevillkor och de arbetsformer, som för staten äro ekonomiskt fördelaktigast och mest välbefogade, ty staten bör väl i rättvisans namn ändå *ej*, på grund af den omständigheten, att exempelvis privata arbetsgifvare aflöna sina arbetare på ett mindre förmånligt sätt, följa dessas exempel och anse dem vara mönsterarbetsgifvare. Allt detta räknade arbetarne med, när cheferna vid statens järnvägsbyggnader kommo med de nya kontrakten för att få dem underskrifna, och arbetarne svarade då: nej, vi skrifva icke under dessa kontrakt. Det är att märka,

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

att om arbetarne verkligen underskrifvit kontrakten, skulle dessa icke ha kommit att gälla för en kort tid, en öfvergångstid, utan för en lång tid framåt, nämligen så länge det arbete varade, som kontrakten afsåge, och byggandet af inlandsbanan kan ju komma att räcka flera år framåt.

Så blef det underhandlingar. Herr civilministern har redogjort för dessa underhandlingar alldeles riktigt. Det träffades öfverenskommelse om samtliga punkter med undantag af tre. Dessa voro kollektivafvalsformen och strejkrätten, arbetstiden samt arbetslönerna. Hvad kollektivafvalet och strejkrätten beträffar, så är det åtminstone min uppfattning, att man, därest icke alltför mycket principmakeri gör sig gällande, bör lätt komma öfver den punkten, ty arbetarne förklara: Vi äro villiga att under hela den tid detta aftal räcker förplikta oss afstå från strejkrätten, vi förbinda oss att under denna tid icke genom arbetsnedläggelse i någon mån hindra arbetet. Järnvägsstyrelsen står på någon annan ståndpunkt, i det den förklarar kategoriskt, att man för en obestämd framtid, hur lång den vara må, skall gå med på en dylik bestämmelse. Men den punkten torde man väl lätt kunna jämka ihop.

Så ha vi arbetstiden, hvarom jag något yttrat mig förut, då jag talade om, hvarför arbetarne nedlade arbetet. Den saken ansåg civilministern härvidlag vara den hufvudsakligaste tvistefrågan, men det går väl icke så lätt att komma ifrån att frågan om lönebeloppen äfven var en tvistepunkt. Ty hvad bjuder järnvägsstyrelsen? Jo, en normallön af 28 öre per timme, under det att arbetarne begära 42 öre. Sålunda bjuder kungl. järnvägsstyrelsen jämt $\frac{2}{3}$ af hvad arbetarne begära med viss procents förhöjning, hvilken för Stockholm och Lappmarken — det är sträckan Morjärv—Lappträsk, som det här särskildt gäller — uppgår till 15 procent, alltså en lön af 32 öre per timme. Kan man nu säga, att staten genom detta erbjudande verkligen ställer sig i jämbredd med privata arbetsgifvare? Nej, måste svaret på den frågan ovillkorligen bli, ty för fullt likartade arbeten, betalas af privata arbetsgifvare här i Stockholm 45 å 50 öre i timmen. Märk väl, man kan icke jämföra det arbete, som utföres t. ex. på mekaniska verkstäder, hvilket arbete icke hindras af klimatiska förhållanden, utan jämt och ständigt kan fortgå, med de arbeten, hvarom här är fråga, ty dessa senare hänföra sig till sådana arbeten, som man skall utföra under öppen och bar himmel och där diverse naturhinder taga bort en väsentlig del af arbetstiden; men lika fullt skulle arbetarne vid dessa senare arbeten icke erhålla samma lön, som gifves vid de privata byggnadsarbetena eller den summa, som jag här förut nämnde. Där uppe i Lappmarken äro arbetslönerna ännu högre, men ändock anse järnvägsstyrelsen och dess underhandlare, att de kunna bjuda en sådan lön, som de nu gjort. En ingenjör, löjtnant Bergelmer, har räknat ut, att här i Stockholm skulle arbetarne komma upp till

Svar å
interpellation.
(Forts.)

85 kronor per månad i medeltal, hvilken inkomst han för sin del anser vara tillräcklig för en arbetare att dra sig fram på — hvilken visa mening angående hvad en arbetarfamilj behöfver för att lefva järnvägsstyrelsen synes ha fullständigt delat, och hvilken ståndpunkt herr civilministern förklarar sig vara solidarisk med. I denna punkt behöfver man blott begära, att staten skall gå med de andra arbetsgifvarne, och för öfrigt ber jag att för mitt vidkommande nämna, att jag alls icke vill utgå från en jämförelse af hvad som betalas af andra arbetsgifvare, utan från hvad som är ekonomiskt fördelaktigt för staten att betala sina arbetare och hvad som socialt och humant sedt är statens skyldighet att gifva dem.

Det är ju möjligt, att, därest kammaren tillåter mig att framställa den interpellation, som jag i dag ämnat framföra till chefen för civildepartementet angående åtgärder för den rådande arbetslöshetens afhjälpan, vi i det sammanhanget ånyo komma in på den fråga, som nu är före. Jag skall därför nu icke vidare trötta kammaren, utan jag har endast med dessa ord velat i någon mån beröra och förklara arbetarnes ställning.

Herr civilministern förklarade till sist, att det för en gångs skull skall bli klart här i landet, om arbetarne skola följa fackföreningarnes bud eller statens bud. Ja, må det bli klart, men må då också staten öppet och tydligt förklara sin ståndpunkt till rättens bud, till arbetarnas kraf på att erhålla drägliga arbetsvillkor, sedan torde icke någon tvekan råda om, hvilketdera bud de i statens tjänst anställda arbetarne skola följa. Vi begära ingenting mera än att få se arbetarne så rimligt betalda och att de få arbeta under så rimliga villkor, att de erhålla en något så när tryggad tillvaro. Detta är deras *obestriddiga rätt* sedan må man om den saken fälla hvilket omdöme som helst.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Jag skall be att få säga några ord med anledning af herr Lindleys och den siste talarens anföranden.

Herr Lindley höll ett för honom mycket karakteristiskt anförande. Jag skall blott be att få framhålla utan reflexioner två af hans uttalanden: »staten bör icke ha något intresse i striderna mellan strejkande och strejkbrytare» och »fridlysning bör icke tillämpas på människor». Jag skall, som sagdt, icke göra några reflektioner, jag skall blott be att få sätta dessa egendomliga uttalanden vid sidan af den af herr Berg framhållna satsen, att socialismens mål är »humanitet och kärlek».

Jag begärde annars ordet med anledning af hvad herr Lindley yttrat angående den internationella organisationen. Han sade, att jag borde skaffa mig stadgarna. Herr Lindley, dem har jag redan, alla dem, som blifvit publicerade, och för öfrigt hvad jag kunnat komma öfver angående förhandlingarna. Men just på grund af dem har jag kommit till ett alldeles motsatt resultat mot herr

Svar d
interpellation.
(Forts.)

Lindley. När herr Lindley säger, att den internationella organisationen icke kan påbjuda någon strejk, icke kan ålägga bidrag, att den öfverhufvud icke har någon makt öfver de lokala eller nationella föreningarna — huru kan herr Lindley då förklara den motion, som väcktes af de svenska delegerade i Wien och som de publicerade för att rentvå sig från beskyllningen att stå i beroende af den internationella organisationen, och i hvilken motion undantag gjordes af den svenska delegationen för vissa fall, så att man icke skulle få någon anmärkning, ifall man icke lydte den internationella organisationens befallningar. För öfrigt skall jag med nöje taga fasta på herr Lindleys uppmaning till mig att begära handlingar. Jag har intet emot, om han vill gifva mig *alla* motioner och *alla* förhandlingar, som förekommit på denna kongress. Jag tror, att då mycket intressanta saker icke minst rörande Sverige skulle komma i dagen.

Jag vill nu vända mig mot herr Sven Persson. Han vädjade till mig och frågade, om jag verkligen kunde påstå, att han under sin journalistiska verksamhet i Social-Demokraten i denna fråga förordat våld. Nej, det bar han icke gjort. Jag kommer visserligen icke ihåg alla hans artiklar, men jag tror, att han tvärtom många gånger varnat arbetarne för obetänksamhet. Men icke dess mindre sitter Ni, herr Sven Persson, absolut på de anklagades bänk, ty den, som läst igenom edra artiklar, i hvilka Ni bläst upp missnöjet bland dessa arbetare, så att de hindrats att taga sitt förnuft till fånga, måste säga, att det i hög grad berott på Er, att förhållandena blifvit sådana de äro. Herr Sven Persson gjorde icke ens ett försök att vederlägga hvad jag yttrade därom, att staten faktiskt icke kan gifva sig in på kollektivaftal med fackföreningarna, han blott beskärnade sig öfver att, när fackföreningarna begärde, att sådana aftal skulle ingås och förhandlingar inledas, de icke fingo det. Nej, de fingo det icke, ty i samma mån staten låter arbetsvillkoren göras beroende af aftal med fackföreningarna, i samma mån måste i bakgrunden strejkkaran hägra; det kan icke bortresoneras. Gentemot hans tal om lönefrågan såsom hufvudstridspunkten vill jag erinra, att talemannen för arbetarne — han har ett norskt namn, jag minnes det icke riktigt — uttryckligen förklarat detta vara en underordnad fråga, som man borde kunna komma öfverens om. Och detta är jag också för min del öfvertygad om att man skall göra. Arbetarne själfva veta nog att de där 28 örena framkastades under diskussionen som ett motbud mot de exorbitanta fordringar, som framstälts från motsatta sidan. I fråga åter om det belopp, till hvilket aflöningarna böra sättas, så har jag sagt förut och jag upprepar det ännu en gång, att staten alldeles gifvet icke bör vare sig sänka lönerna under eller orimligt höja dem utöfver hvad den privata industrien fastställt. Detta vidhåller jag.

Herr Branting: Jag skall blott be att få säga civilministern, att hans ord, att staten icke kan »orimligt» höja lönerna för arbetare öfver den privata industriens löner, träffa icke oss socialdemokrater. Vi ha fordrat, att staten skall vara en mönsterarbetsgivare, vi ha fordrat, att den skall ha rätt att gå i spetsen, men någon *orimlig* höjning i löner öfver privatindustriens ha vi icke fordrat. Allting beror på den goda viljan, på huru man tolkar hvad som är rimligt och orimligt. Men det är tydligt, att den princip, som civilministern med sådan skärpa framhållit, leder till att i de verk, som stå under hans ledning och som han här representerar, blir det privatindustrien, som reglerar och bestämmer, hvilket gör att staten icke kan utöfva den ställning, som borde tillkomma den efter vår uppfattning.

Jag blef uppkallad af några direkta uttalanden af hans excellens statsministern med adress till mig. Han framhöll, att jag skulle protesterat mot lagar, ägnade att upprätthålla ordning, och förklarat, att sådana skulle vi socialdemokrater komma att motsätta oss. Jag tror, att kammaren själf tillräckligt kan döma, om detta verkliga varit en riktig tolkning af de ord, som jag fällde i den frågan i mitt föregående anförande.

Herr statsministern talade åter åtskilligt om republikanismen. Han erinrade oss om att på den senaste kongressen antogs en resolution, hvori vårt republikanska sinnelag förklarades som själfklart. Det har jag icke på något sätt förnekat eller bestridt. Jag har förklarat, att striden där gällde, huruvida denna fråga borde anses så aktuell, att punkten skulle föras in på programmet. Och resultatet blef, att det med stor röstöfvervikt beslöts, att punkten icke skulle införas på aktionsprogrammet, detta helt säkert därför, att många af oss ha den uppfattningen, att i den strid, som kämpas i nutiden om de sociala frågorna, i de sociala konflikterna mellan klasserna, är icke statsformen af den allt öfvervägande betydelse, som den gamla radikalismen antog på den tid, då bourgeoisie eller åtminstone dess yttersta flygel var republikansk i alla länder, äfven i Sverige. Vi ha för vår del icke skjutit fram denna fråga om statsformen till en sådan afgörande principiell betydelse. Men naturligtvis äro vi republikaner, det har icke fallit någon af oss in att förneka. Men en sak är att kräfvat, att konungadömet såsom oförenligt med en fullständig demokrati föres öfver till de föråldrade institutionerna, och en annan är att ha den uppfattningen, att detta bör ställas på det politiska aktionsprogrammet för närvarande. Det är två fullständigt skilda saker.

Herr statsministern erinrade om att Konungens bifall skulle krävas för grundlagsändring i detta afseende. Ja, naturligtvis, det veta vi ganska väl. Men jag föreställer mig, att om den tiden skulle komma i vårt land, att en afgjord majoritet kräfde demokratiens förverkligande äfven på denna punkt, så skulle det väl knappast vara någonting oantagligt, att en konung skulle kunna

Svar å
interpellation
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

finna, att han icke borde fortsätta att i den punkten gå mot folkmeningen.

De uttalanden, som fällts på Folkets hus om »revolutionsrätt», som jag förmodar herr statsministern syftat på, afse väl ett föredrag af en författare, som icke tillhör det socialdemokratiska partiet — Folkets hus står nämligen öppet för personer af de mest skilda riktningar. Men det har sagts mig af personer, som hörde föredraget, att nog var det titeln i detta föredrag, som var det mest anskrämliga. Jag tror icke, att man behöfver vara nervös för sådana slags föredrag.

Hufvudsumman af de anmärkningar, herr statsministern riktade mot mig, var emellertid en klagan öfver eller rättare ett angrepp för att vi i vårt praktiska aktionsprogram icke följt våra teoretiska linjer i deras yttersta konsekvenser, utan lindrat och jämkat för att få så många som möjligt med oss. Han frågade i detta sammanhang: Hvarför få vi aldrig se er framtidsstat uppritad fullständigt som Ni vill ha den? Dessa anmärkningar visa tydligt på hvilken felaktig uppfattning, som herr statsministern i likhet med så många andra inom hans parti och afven det liberala partiet ha om socialdemokratien. Herrarne se icke och beakta icke det moment i vår åskådning, som är så väsentligt bärande i detsamma, nämligen dess karaktär af *utvecklingslära*, detta att vi trott oss kunna följa utvecklingens riktlinjer åt ett visst mål, det som går ut på åstadkommande af solidaritet inom samhället på så sätt, att produktionsmedlen icke ligga i händerna på det privata kapitalets män, en liten grupp inom samhället, utan i stället äro förvaltade till *hela* samhällets bästa. Detta är för oss ett mål, som vi tro oss skönja, men det är icke, som herrarne föreställa sig, så, att, när vi uppställa detta mål, vi tro oss kunna hoppa ifrån nutiden direkt in i den genomförda socialismen i alla dess konsekvenser. Just därför att vi anse, att den framtida utvecklingen arbetar oss i händerna, kunna vi med sådan trygghet se på vårt mål. Vi klargöra för arbetarne hvart det bär, men vi säga icke till dem: nu gå vi från i dag till i morgon öfver till framtidssamhället. Detta är skiljaktigheten i uppfattningen hos oss och hos de utopistiska gamla socialisterna, som först formulerade socialismens sats. Det är detta, man allt för ofta förbiser bland våra motståndare, och som gifver anledning till så många missförstånd om socialismen och om hvad den i själfva verket innebär.

Man har här särskildt frågat: Hvarför har icke Marx ställt fram för oss något framtidssamhälle? Nej, han har själf uttryckligen framhållit hvarför han, som hans ord föllo, icke velat försöka att »skrifva recept för framtidens gårkök»: det tillkommer icke en nutidens man att kunna skildra, hurudana förhållandena skola bli i framtiden, då utvecklingen alltid måste föra en sådan mängd nya moment med sig, hvilka därvid nödvändigtvis medföra förändringar, om hvilka vi nu icke kunna göra oss en fullt klar

föreställning. Liberalismen gick sin väg segrande genom tiden, därför att den hade sin tids uppgifter att lösa, men icke var det därför, att den skulle haft en af Adam Smith eller andra dess teoretiker klart formulerad redogörelse för huru det nutida samhället skulle se ut, som de då hade framför sig. Men de bestämmande riktlinjerna voro angifna. Mer kan icke den socialdemokratiska åskådningen heller gifva; men det är alldeles tillräckligt.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Det var särskildt på en punkt i programmet, som herr statsministern trodde sig kunna konstatera en stark motsättning mellan slutmålet och det aktuella programmet. Det var i jordfrågan. Jag ber först få konstatera, att ändringen af »småbönder» till »småbrukare» ingalunda har den undermening, som herr statsministern tycktes fantisera om, utan valdes, därför att småbrukare syntes omfatta en större kategori och just den, som man ville tala för och ville ha skydd för, innefattande alltså både dem, som bruka sin egen torfva, och andras. Dessa kunna bättre sammanföras under begreppet småbrukare än småbönder. Det var hela den historien.

Men så invände herr statsministern: ni ha dock i programmet nationalisering af jorden. Ja visst, men det hindrar icke, att när vi se på utvecklingen, sådan den ter sig i verkligheten, så är det, som tillhör nutidens uppgift, helt enkelt att se till, att *kapitalets* makt äfven på detta område blir kringskuren. Men mot samhällsgrupper, som utan att vara egendomslösa stå kvar från gammal tid i det kapitalistiska samhället och i denna ställning sjelfva lida under trycket af kapitalismen, ha vi såsom socialdemokrater, såsom representanter för arbetarklassens intressen, icke minsta anledning att ställa oss fientliga.

Vi ha rätt och skyldighet att se till, att äfven de få lefva, att äfven deras berättigade synpunkter vinna beaktande. Och vi böra sträfva för att de må få upp ögonen för att den för dem verkligt farliga fienden är *bolagsväldet* och alls icke arbetareklassen.

Herr statsministern framhöll, att vi ville genom dessa jämkningar få ett program, som passar för alla, kan locka alla till sig. Nej, det är icke *alla* som vi söka, och det har också visat sig, att vi få rekryter nästan uteslutande från de samhällslager, som komma till korta med den kapitalistiska sakernas ordning. Från de grupper, som ha solidariskt intresse med kapitalet, komma endast enstaka individer öfver till oss. Men att samla *alla, som ha intressen mot kapitalismen*, det är sund socialdemokratisk politik. Den kan först möjliggöra, att folket kan komma den farliga fienden in på lifvet, och bereda väg steg för steg för en utveckling till ett socialdemokratiskt samhälle.

Hans excellens herr statsminister Lindman: Herr talman! Jag ber endast att få säga ett ord med anledning af att jag i mitt förra yttrande uteglömde att bemöta en sak, som förekom

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

i herr Brantings första anförande, nämligen om agitationen i skolorna. Jag behöfver endast göra det genom att läsa upp hvad jag i svaret på interpellationen anförde härom. Det var: »Särskildt måste man vaka öfver att agitationen icke får sprida sina läror i statens bildningsanstalter, de må vara skolor eller kaserner.» Således var det fråga om agitation. Det bör väl icke få förekomma någon agitation för vare sig den socialdemokratiska eller andra politiska läror.

Medan jag har ordet, ber jag att få konstatera och det i mycket högre grad än förut, hvad jag sade i mitt förra yttrande, att man aldrig af socialisterna får riktigt svar eller någon klarhet i dessa frågor, ty det yttrande, som herr Branting alldeles nyss hade, är för mig fullkomligt dunkelt, lika dunkelt som den framtidsstat, han talade om, och hvilken han själf sade vara hölj'd i dunkel. Vi veta med hvilka medel man arbetar för att nå fram till den och med hvilka principer — men målet är dunkelt. När man talar om *en* programpunkt, så säges det, att den hör till framtidsprogrammet, om man går till *en annan*, att den hör till nutidsprogrammet. På det sättet får man aldrig säkert besked. Men för oss andra svenska medborgare, som lefva och röra oss i detta samhälle, skulle det vara ganska bra, om vi finge veta, hur denna fråga ställer sig för socialdemokraterna själfva, hur man tänker sig, att samhället skall gestalta sig, när produktionsmedlen öfvergått till kollektiv besittning, när staten blifvit ägare af grufvor, skogar, vattenfall etc. Om en sådan sakernas ordning inträder ena dagen, så är den slut dagen efter, det är min öfvertygelse — en sådan ordning kan ej bestå. — Men jag förstår, att denna fråga är oklar äfven för herr Branting.

Herr vice talmannen: Herr talman! Det är ju gifvet, att när denna interpellation väcktes, så var trots dess onekligen på många punkter egendomliga motivering likväl dess ämne, själfva föremålet för spörsmålet, sådant, att det måste väcka det största intresse. Särskildt måste det ju gifvetvis intressera alla dem, som på nära håll ha följt och gjort sina reflexioner öfver den stora valrörelsen i somras och som därvid bemärkt vissa yttranden, som fällts utaf regeringsledamöter — just desamma, som i dag uppträdt från ministerbänken — det måste, säger jag, intressera oss mycket att höra hvad de komma att säga inför, om jag så får säga, detta rättaste forum, nämligen Andra Kammaren. Man kunde ju förutsätta, att deras yttranden skulle bli vida mera utförda och kanske vida mera öfvervägda än då de fälldes vid ett eller annat middags-samkväm.

Vi ha nu hört dessa yttranden. Jag skall icke inlåta mig på det senare, nämligen grefve Hamiltons, som efter min tanke utan hans egen afsikt har bragt själfva principdebatten en smula på afvägar. Det är icke därför min mening att framställa någon

förebärrelse mot honom. För min del vill jag emellertid endast och allenast hålla mig vid själfva hufvudpunkterna.

Jag vill då genast säga, att hvad beträffar herr statsministerns svar på interpellationen, så är det på många punkter, jag delvis — och till ganska stor del — instämmer i de allvarliga betänkligheter, som han uttalat gentemot åtskilliga af de yttringar, som omedelbart eller medelbart stå i sammanhang med den socialdemokratiska rörelsen. Jag skall icke här genomgå de olika punkterna. I vissa punkter är jag alldeles icke ense med herr statsministern. Om det verkligen är meningen med det första han omtalade, nämligen den republikanska färgen på den socialdemokratiska rörelsen, att han vill fördöma den som något fullkomligt laglöst och ofosterlandskt, äfven där tendensen icke i ringaste mån är förenad med någon tendens till våld, då fruktar jag, att man litet hvar får låta bli att ge sig in på diskussion af den ena eller andra statsformen, ty man kunde ju möjligen då antyda meningar, som göra att man skulle bli ställd under särskild uppsikt för kätterska åsikter.

Men, som sagdt, beträffande åtskilliga af de andra punkterna kan jag nog dela i mycket de åsikter herr statsministern uttalade. Och det är väl icke något oriktigt, om man sammanfattar det, som i synnerhet utgör betänkligheterna mot den socialdemokratiska rörelsen, sålunda, att den är endast till en del, hur stor kan jag icke säga, en parlamentarisk och till en del en revolutionär rörelse med märke fran sitt uppenbart revolutionära ursprung. Jag tror också, att det i hög grad kommer att bero på med hvad makt och myndighet den parlamentariska riktningen inom den socialdemokratiska rörelsen kan göra sig gällande och trycka ned de revolutionära tendenserna med deras yttringar, bland hvilka den värsta är den s. k. »syndikalismen», jag tror, att på detta beror ofantligt mycket både den socialdemokratiska rörelsens möjlighet att i längden blifva till någon nytta för samhället och möjligheten för andra riktningar uti samhället att samverka med den.

Men om jag sålunda långt ifrån är blind för att både öfverdrifter och faror och till och med, svårt att säga, betänkliga, betydande lagöfverträdelser äro förknippade med vissa yttringar af den socialdemokratiska rörelsen, så kan jag dock omöjligt ansluta mig till hela den ställning och ståndpunkt, som herr statsministern intog. För mig står det alldeles klart, att låter jag de reflexioner, som jag gör gång efter annan öfver det, som händer inom den socialdemokratiska världen, utmynna *endast och allenast* i harm, i ovilja, då kommer jag till en ståndpunkt så steril, så ofruktbar för samhället i det hela, att man svårligen ens kan göra sig en föreställning om hvad följderna då verkligen bli. Nej, jag tror att, på samma gång man icke det ringaste får släppa på nödvändigheten att upprätthålla samhällets ordning — och i det afseendet veta såväl socialdemokraterna som kammaren, hvar de ha

Svar på
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

mig —, man ständigt måste ha klart och lefvande för sig, att om den socialdemokratiska arbetarrörelsen har blifvit så stor till omfånget, som den har blifvit, då är det därför att den, om också understundom med aldeles orätta, med aldeles vilseförande medel i alla fall försöker att efter sin förmåga draga fram i ljuset vissa oförrätter, vissa missförhållanden, som vi icke kunna förneka.

Det är detta, som jag icke fann i herr statsministerns yttrande. Jag fann icke den uppfattning af arbetarfrågans oerhörda, öfverväldigande vikt i våra dagar, som man bra gärna skulle ha velat höra från den platsen. Herr statsministern sade: Det göres reformer, det är reformer nu under utarbetande, och regeringen är intresserad af reformer. Ja, men vi måste erkänna, att det borde långt förut ha gjorts reformer och mycket stora reformer, och vi måste säga oss, att när de icke ha gjorts, då de borde ha gjorts, måste vi så mycket mer sätta alla krafter till, för att de skola göras. Herr statsministern kan icke vara i okunnighet om, från hvilket håll mest af alla faran hotar, för att dessa reformer icke skola bli gjorda eller för att de icke skola bli gjorda med det djup och den vidd, som äro nödvändiga.

Herr statsministern har påpekat, att ett förslag till ålderdoms- och invaliditetsförsäkring är under utarbetande. Jag tror att det uppdraget är lämnadt åt skickliga personer, och jag vill hoppas, att de framlägga ett godt förslag, men säger på förhand, att om detta förslag blir obehörigen klippt i Första Kammaren, ja då är det ej möjligt för vårt land att ens peka på den allra förnämsta, den allra viktigaste, den första punkten, som vi måste kunna peka på för att gentemot arbetarne kunna säga, att våra samveten äro rena. Detta är det första. Men det kommer många andra till — stora och trängande sociala reformer.

Jag tror således, att man mycket väl kan betona, och är själf öfvertygad om att man *aldrig någonsin bör underlåta* att betona det oriktiga och obehöriga, man finner i mycken framfart, som ingår i arbetarrörelsens yttringar; men jag tror på samma gång, att man kommer ingen vart, och att man ej gör godt utan skada mot sitt eget samhälle, ifall man icke jäm-ides därmed är genomträngd af öfvertygelsen om det nödvändiga i att tillmötesgå, där fordringar äro rätta och riktiga och tillmötesgå dem snabbt och utan dröjsmål, ett dröjsmål, som nu varat allt för länge. Om herr statsministern hade sagt något sådant, och om han till äfventyrs därtill lagt ett *allvarligt* och *uppriktigt* löfte att göra allt, hvad han kunde, för att i de afseenden, jag nu antydt, verka på den medkammare, där han ju bör äga möjlighet till stort inflytande, tror jag, att man kunde ha varit mycket tillfredsställd med ett sådant yttrande.

Jag vill nu icke inlåta mig vidare i detalj och på hvad han sade, men jag tror icke, att vare sig han själf eller någon annan skall kunna bestrida, att hela den stämning och hela den färg, som låg öfver hans anförande, var en helt annan än att den ens möj-

ligger för oss att tro, att han till någon del skulle instämna i hvad jag här sagt. Jag skall nu icke gå vidare. Det har synt mig nödvändigt, att i detta betydelsefulla ämne få uttala min åsikt, som, efter hvad jag tror, kanske delas af åtskilliga af mina politiska meningsfränder i denna kammare, och jag kan kort och godt sammanfatta denna åsikt i följande ord: »Jag önskar, att samhället måtte gå miltals på de sociala reformernas väg, men icke en tum på den anarkistiska statsuppgifvelsens.»

Svar &
interpellation.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Berg* i Stockholm, *Palme*, friherre *Bonde*, *Ekman* i Mo gård, *Juhlin*, *Gripenstedt*, grofve *Hamilton*, *Röing* och *Bogren*.

Hans excellens herr statsministern *Lindman*: Herr talman, mina herrar! Jag konstaterar med stor tillfredsställelse, att herr vice talmannen såsom chef för ett af Riksdagens partier har här yttrat sig uti så erkänn samma ordalag, som han gjort, beträffande mina uttalanden i dag. I mångt och mycket och till en ganska stor del instämmer han, säger han, uti hvad jag har sagt; och jag tror, att i verkligheten det är så, att skillnaden i åsikter härvidlag icke är så stor, om man blott på båda håll vill hafva den uppfattningen, att, när uttalanden i dessa frågor göras och man fäller klandrande omdömen om socialdemokratien, man verkligen inser, att oviljan är riktad mot de yttringar af socialismen, som man måste betrakta som laglösa och stridande mot samhällets välfärd.

Däruti ligger knutpunkten, och därutinnan tror jag att jag kan vara fullständigt öfverens med honom; men jag måste opponera mig mot ett yttrande af honom, enligt hvilket han afläst mitt första svar på interpellationen så, som om det talade om socialdemokratien med harm och ovilja *allena*, och hvare han säger, att man i mitt svar hade velat höra mera om de andra vägarna man kan gå, såsom reformernas väg, undanskaffande af sådana förhållanden i världen, hvilka måste betraktas såsom misförhållanden, o. d. Uti den delen instämmer jag emellertid fullkomligt med den ärade talaren, och jag ber att därvid få betona, hvad som möjligen vid mitt uppläsande af svaret kan hafva gått honom förbi, nämligen att jag tydligen uttalat, att regeringen har på sitt program lösningen af flera sociala frågor, daribland äfven arbetarefrågan, och att den frågan förvisso icke är något, som regeringen står kall och ointresserad för.

Jag fick nyss här uppbära klander för att dessa frågor icke nog hastigt fördes fram, och sarskildt talade herr vice talmannen om frågan om ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen. Ja, den frågan talade herr vice talmannen om äfven hösten 1905, såsom konsultativt statsråd, uti den valrörelse, som da pågick i Stockholm. Han fällde då ett yttrande, som jag tror mig väl minnas, och som gick ut på att det är farligt att se, huru industrien skadas genom

Svar å
interpellation.
(Forts.)

de våldsamma arbetarestrider, som pågå i vårt land, och hvori han talar om socialdemokratien, som växer upp liksom en stat i staten och vill sätta sin rätt och sitt väl framför statens rätt och statens väl. Han uttalade då, att här äro två vägar, på hvilka man kan gå. Den ena vägen heter reformernas väg, och det nämndes särskildt ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen; den andra vägen är att genom stränga strafflagsbestämmelser o. d. söka hejda rörelsen. Den senare delen ville talaren för sin del *ej* följa. Ett halvt år senare stod herr Staaff i Sveriges Riksdag såsom statsminister och hade då tillfälle att framlägga dessa punkter, som naturligtvis lågo honom varmt om hjärtat; och därvid fann han — och jag tror det är rätt naturligt — att han äfven *måste* följa den senare vägen, ty det var skälet hvarför de så kallade Staaff-lagarna framlades för Riksdagen. Däremot fann han *icke*, att det var lika nödigt att följa den först nämnda vägen, ty något förslag om ålderdomspensionering blef icke af honom framlagdt, och icke heller blef någon kommitté för ett dylikt förslags utarbetande af honom tillsatt.

Hvad nu särskildt denna senare fråga beträffar, så vill jag nämna, att, såsom redan särskildt framhållits, densamma af mig och af regeringen omfattas med det allra lifligaste och varmaste intresse; och, såvidt jag förstår, hafva vi funnit de lämpliga och rätta männen att sätta in i den kommitté, som skall utarbeta förslaget därom. Bland andra sitter där äfven en socialdemokrat, herr Branting. Jag är lifligt öfvertygad, att de i den frågan skola komma till ett godt resultat; och jag hoppas, att de skola vilja föröka att bedrifva sitt arbete så hastigt, att ett förslag till Riksdagen må kunna framläggas så snart som möjligt. Det är visserligen en stor och mycket svårlöst fråga, men den skall väl i alla fall kunna redas ut. Däremot tycker jag, att herr vice talmannen verkligen uttalar en något obefogad fruktan, då han säger: måtte nu förslaget komma fram utan att blifva vingklippt och utan att blifva förstördt. — Finnes det då uti den diskussion, som här i dag varit före, någon rimlig anledning att tala om, att man har misstanke att regeringen skulle förstöra det förslag, som skulle komma fram? Jag tycker för min del, att den frågan ligger bra mycket på sidan om saken. I alla fall har man ju att hälla sig till det förslag kommittén kommer att afgifva, och man tar väl tro, att regeringen försöker att följa kommittén, ehuruval jag ju icke därom kan uttala mig, då detta förslag ännu icke föreligger.

Emellertid vågar jag till sist säga, att man icke kan påstå, att regeringen ställt sig oförstående gentemot lösningen af de sociala problemen; och vi hafva här i dag från en ledamot af det socialdemokratiska partiet fått ett ampelt erkännande af att vi icke äro alltför byråkratiskt anlagda utan försöka och sträfva, så godt vi kunna, att komma fram på reformernas väg, hvilken väg äfven jag för min del vill lifligt förorda.

Herr vice talmannen: Jag ber blott att få konstatera, att det ingalunda var min afsikt att gentemot den nuvarande regeringen eller statsministern uteslutande eller ens alls rikta någon anmärkning om ett fördröjande af ålderdoms- och invaliditetsförsäkringsfrågans lösning. Detta yttrande har af herr statsministern missförstått. Det syftade på ett långt tidsskede. Det är, tror jag, nu den tredje kommittén vi ha i ålderdoms- och invaliditetsförsäkringsfrågan, och, om jag icke missminner mig, fira vi i år kvartsekelsminnet af tankens framförande i svenska Riksdagen. Det var min afsikt att lägga anmärkningen på ett annat håll, och där tror jag att den nog ligger ganska befogad; och jag ville säga, att det är detta håll, som är farligt för de sociala reformerna. Det vore önskligt, om man kunde säga sig veta om regeringen, att den ville sätta in hela sin kraft för att inverka just på det hållet. Herr statsministerns nu hafda yttrande har icke öfvertygat mig något i den vägen och för öfrigt icke öfvertygat mig öfver hufvud taget om någontag.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

§ 8.

Herr vice talmannen, som på begäran ånyo erhöll ordet, yttrade: Jag anhåller att få föreslå, att konstitutionsutskottets memorial n:o 1, dess utlåtande n:o 2 och utlåtandet n:o 3 måtte bli uppförda först på föredragningslistan för nästkommande onsdag.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtande n:r 1, i anledning af verkställd granskning af justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 10.

Herr *Olausson* aflämnade en motion i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 184, blef på begäran bordlagd.

§ 11.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr *Kropp*, som yttrade: I fredags uppsades 52 arbetare från sin anställning vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori i Eskilstuna. Anledningen angafs från arbetsledningens sida vara arbetsbrist. Inskränkning i tillverkningen har ägt rum ända sedan i fjor med en femtedel,

Interpellation.

Interpellation. och har arbetstiden enligt mig lämnad uppgift under denna tid varit 45 timmar i veckan. Nu skulle meningen vara att utöka denna arbetstid till 56 $\frac{1}{2}$ timmar i veckan, hvarigenom de nu till den 1 maj uppsagda 52 arbetarne skulle blifva öfverflödiga. Vid uppsägningen synas ej ha följts de principer, som pläga tillämpas af bättre enskilda arbetsgifvare, nämligen att hänsyn toges till den tid vederbörande innehafvt sin befattning, huruvida han är familjeförsörjare eller icke, o. s. v. Här ha uppsägningarna drabbat gamla trotjänare, som i mera än 20 år varit i gevärsfaktoriets tjänst, medan yngre och relativt nyanställda fått förblifva vid sina platser. Familjeförsörjare ha förlorat sina platser, medan icke familjeförsörjare fått behålla sina o. s. v.

Här upprullas för oss problemet om staten som arbetsgifvare. Bör staten som sådan handla mera summariskt än enskilda? Hade det öfver hufvud taget varit nödvändigt, att dessa afskedanden förekommit? Skulle icke arbetarne under den tid, då tillverkningen måste inskränkas, kunnat få bibehålla sin kortare arbetstid med däraf följande lägre arbetsförtjänst men fått förblifva till antalet oförminskade? Så ordnade nyligen genom frivillig öfverenskommelse arbetare och arbetsgifvare en liknande angelägenhet vid ett sockerbruk i Skåne.

I det samhälle, där detta händt, ha dessa uppsägningar väckt stor förstämning, och detta långt utanför kroppsarbetarnes led. Man anser, att det är i högsta grad olämpligt, att staten genom massafskedanden direkt utökar den armé af arbetslösa och nödlidande, hvars storlek redan väcker alla ansvarskännande medborgares djupa bekymmer. Det är helt andra initiativ i arbetslöshetsfrågan, som stora folklager förvänta från statens sida. Under förhoppning, att sista ordet i denna angelägenhet ej af högsta vederbörande uttalats, anhåller jag vördsamt om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet få framställa följande spörsmål:

1. Har herr statsrådet med hänsyn till de nyligen gjorda uppsägningarna af arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori undersökt, huruvida dessa uppsägningar äro oundgängligen nödvändiga och ej skulle kunna undvikas genom bibehållande af nu tillämpad arbetstid; samt, därest de ej kunna undvikas,

2. Är herr statsrådet betänkt på att öfvervaka, att vid afskedandena hänsyn toges därtill, att familjeförsörjare och sådana, som längre tid arbetat i gevärsfaktoriets tjänst, om möjligt skonas från uppsägning och afsked?

Herr Kropps ifrågavarande anhållan blef af kammaren bifallen.

§ 12.

Herr talmannen gaf häruppå ordet till

Herr Persson i Stockholm, som anförde: Jag anhåller att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande interpellation:

Interpellation.

Den 4 december förra året utsände Kungl. Maj:t genom civildepartementet en skrivelse till samtliga länsstyrelser i riket angående arbetslösheten och med föreskrifter och påpekanden om åtgärder, som borde vidtagas med anledning af den rådande arbetslösheten och dess bekämpande.

I den kungl. skrifvelsen framhölls, att enligt inhämtade upplysningar arbetslöshet i jämförelsevis stor utsträckning förekom i landet, men att densammans omfattning var svår att med ledning af de då föreliggande uppgifterna sannolikt beräkna, hvarför regeringen ansåg lämpligast att för erhållande af mera fullständig kännedom, såväl om arbetslöshetens verkliga omfattning som orsakerna därtill, samtidigt och under kontroll anordnades arbetslöshetsräkningar inom hvarje kommun i riket, där anledning fanns antaga att arbetslöshet i större utsträckning förekom.

Som en följd häraf företogs arbetslöshetsräkningar den 12 sistlidne januari på 358 olika platser i riket, däraf i 118 städer och köpingar samt i 240 kommuner på landsbygden. Arbetslöshet torde visserligen vid nämnda tidpunkt varit rådande på flera platser i landet, fastän ej räkning å dessa företogs, till synes beroende på vissa myndigheters »missuppfattning» af den kungl. skrifvelsen. Å de 358 platser, där räkning företogs, anmälde sig emellertid sammanlagt 20,143 män och 594 kvinnor, till sitt antal fördelade som följer:

1 Stockholms stad 2,894;

I Stockholms län 628, däraf 257 i städerna och 371 å landsbygden;

Uppsala län 496, däraf 323 i städerna och 173 å landsbygden;

Södermanlands län 382, däraf 322 i städerna och 60 å landsbygden;

Östergötlands län 1,140, däraf 881 i städerna och 259 å landsbygden;

Jönköpings län 251, däraf 114 i städerna och 137 å landsbygden;

Kronobergs län 64, alla i städerna;

Kalmar län 243, alla i städerna;

Gottlands län 199, alla i städerna;

Blekinge län 351, däraf 289 i städerna och 62 å landsbygden;

Kristianstads län 132, alla i städerna;

Malmöhus län 3,200, däraf 2,789 i städerna och 411 å landsbygden;

Hallands län 373, däraf 353 i städerna och 20 å landsbygden;

<i>Interpellation.</i> (Forts.)	Göteborgs och Bohus län 1,901, däraf 1,658 i städerna och 243 å landsbygden;
	Ålfsborgs län 318, däraf 243 i städerna och 75 å landsbygden;
	Skaraborgs län 122, däraf 111 i städerna och 11 å landsbygden;
	Värmlands län 995, däraf 507 i städerna och 488 å landsbygden;
	Örebro län 574, däraf 268 i städerna och 306 å landsbygden;
	Västmanlands län 434, däraf 433 i städerna och 1 å landsbygden;
	Kopparbergs län 912, däraf 108 i städerna och 804 å landsbygden;
	Gäfleborgs län 1,445, däraf 812 i städerna och 633 å landsbygden;
	Västernorrlands län 730, däraf 363 i städerna och 367 å landsbygden;
	Jämtlands län 37, alla i städerna;
	Västerbottens län 194, alla å landsbygden; och
	Norrbottens län 2,505, däraf 211 i städerna och 2,294 å landsbygden.

Detaljutredningen angående de anmälda arbetslösas yrken, ålder, försörjningsplikt, arbetslöshetstidens längd o. s. v. är ännu ej färdig, men om vi särskildt angående försörjningsplikten och arbetslöshetstiden våga lägga de uppgifter, som föreligga från Göteborg till grund, så framgår, att nöden till följd af arbetslösheten torde vara stor och omfattande. För de 1,624 män, som anmälde sig i Göteborg, hade arbetslösheten i genomsnitt varat 15 veckor för hvardera. Af dessa 1,624 arbetslösa män hade 1,055 försörjningsplikt förutom sig själfva, 3,149 personer eller i genomsnitt 3 hvardera. Om förhållandena öfver hela riket proportionellt motsvara dem, som konstaterats i Göteborg, torde sålunda den 12 sistlidne januari i rundt tal inemot 70,000 människor inom landet under 15 veckor lidit under de svårigheter, som arbetslösheten medför för fattiga arbetare.

Härtill kommer ytterligare, att nämnda arbetslöshetsberäkning icke blef fullständig, dels emedan den ej omfattade alla platser inom riket och dels emedan ej på långt när alla arbetslösa å platser, där den företogs, anmälde sig. Om detta sista beklagliga faktum voro så godt som alla initierade, bland annat tidningarna af alla färger, eniga dagen och dagarna efter den 12 januari. I Göteborg t. ex. anmälde sig blott 1,695 personer, under det att samtidigt vid arbetsförmedlingsanstalten på platsen voro inskrifna 2,161 arbetslösa — 546 flera än som anmälde sig. I Stockholm, Malmö med flera platser torde föga mer än 50 procent af de arbetslösa ha anmält sig. Arbetslösheten var sålunda väsentligt mer omfat-

tande än som genom räkningen den 12 januari konstatorades. Här- *Interpellation.*
till kommer, att arbetslösheten *sedan* arbetslöshetsräkningen ytter- (Forts.)
ligare tilltagit i omfattning, i det att vissa industrier ytterligare
inskränkt sin produktiva verksamhet och hela fabriker för kortare
eller längre tid helt inställt sin drift.

Tydligt framgår häraf att arbetslösheten inom landet nu är
långt mera svår och omfattande än den varit sedan början af
90-talet och att effektiva åtgärder äro af nöden för att uppehålla
de af arbetslösheten drabbade arbetarne och familjerna öfver den
svåra perioden.

I den kungl. skrivelsen af 4 december ålades länsstyrelserna
att erinra vederbörande kommunala myndigheter om angelägenheten
af att i största möjliga utsträckning bereda dem, som utan eget
förvällande äro arbetslösa, tillfällen till arbeten, äfvensom påpeka,
huru som det bör ligga i vederbörande kommuners intresse att ställa
medel till arbetsförmedlingsanstaltens förfogande att användas
såsom reselån eller bidrag till resekostnader för arbetslösa, som
fått sig arbete anvisadt på annan ort.

Regeringen är för dessa sina åtgärder berättigad allt erkän-
nande, och utan tvifvel ha länsstyrelserna fullgjort sitt åliggande
i fråga om erinring till de kommunala myndigheterna, men tyvärr
befinna sig ändock flera arbetare *nu* i saknad af arbete än den dag,
den kungl. skrivelsen utsändes. En del kommuner synas visserli-
gen ha påbörjat vissa utredningar, hvilka kanske blifva färdiga,
när arbetslösheten är öfver; en del, såsom Stockholm och några
till, ha vidtagit vissa åtgärder för att igångsätta arbeten, där de
arbetslösa kunna sysselsättas. Åtgärderna äro dock för otillräckliga
och realiseras för långsamt för att de många arbetslösa skola kunna
beredas arbete. Inom en del kommuner, särskildt landskommuner,
lär det vara så att inga kommunala företag, om än så behöfliga
kunna igångsättas, enär pengar saknas och emedan pengar till rim-
ligt pris ej för närvarande synas stå att erhålla för dessa smärre
kommuner. Här synes *statens medverkan* vara af behovet på-
kallad. *Det behöfves billigare pengar för att något skall kunna*
göras. Slutligen synes inom en del kommuner, där arbetslöshet
finnes, vederbörande åtminstone i någon nämnvärd grad ej vid-
tagit några som helst åtgärder i enlighet med regeringens skrif-
velse.

Under tiden växer arbetslösheten och för hvarje dag som går
blir den därutaf följande nöden i de arbetslösa hemmen allt mer
tryckande och skriande. Att lämna några detaljskildringar från
dessa nödens boningar är öfverflödigt. Det behöfves blott påminnas
om hur arbetaren i allmänhet på grund af knapp inkomst och dyr
tid måste så att säga lefva ur hand i mun. När så ofrivillig
arbetslöshet inträffar, så måste den ena bohagsartikeln efter den
andra vandra till pantlånaren, och efter några veckor, när ingen-

Interpellation. ting mera finnes och arbetslösheten fortsätter, så inträder nöden i all sin obygglighet. Pengar saknas, krediten är slut och arbetarefamiljen ligger där med vråkningsutslag och utan bröd åt de gråtande små. Hvad en sådan situation vill säga, känner bäst den som lider under densamma.

Ytterligare åtgärder äro därför af behovet påkallade för arbetslöshetens och de därutaf följande svårigheternas bekämpande.

Dessa åtgärder kunna vara af olika slag, såsom beredande af billigare pengar för den produktiva verksamheten; underlättande af enskilda kommuners penningbehof för igångsättande af arbeten, som äro af behovet påkallade och som omedelbart kunna igångsättas; att staten själf igångsätter arbeten under sådana rimliga villkor, som af arbetarne kunna antagas. Vidare torde vara nödvändigt, att ekonomiskt understöd äfven på annat sätt af staten beredes de ofrivilligt arbetslösa, så att de icke duka under till skada och förlust för samhället.

De arbetslösa arbetareskarorna afvakta med spändt intresse hvad som från regeringens och statens sida kan vidtagas för bekämpande och lindrande af arbetslösheten och därutaf uppståndet elände.

På grund af hvad jag sålunda tillåtit mig framföra anhåller jag vördsamt att till chefen för civildepartementet få framställa följande spörsmål:

Ämnar regeringen vidtaga några åtgärder för beredande af arbete åt de arbetare, som blifvit ofrivilligt arbetslösa? samt

hvilka åtgärder ämnar regeringen vidtaga för att genom ekonomiskt understöd lindra den nöd, som råder bland dessa arbetslösa?

Jämväl denna framställning bifölls af kammaren.

§ 13.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Carlson</i> i Herrljunga	under 6 dagar fr. o. m. d. 4 febr.
» <i>Bengtsson</i> i Bjärnalt...	» 2 » » » 5 »
» <i>Sjöberg</i>	» 4 » » » 6 »
» <i>Olausson</i> under den 6 februari,	

Onsdagen den 3 Februari.

71 N:o 8.

herr *Andersson* i Bråborg under 5 dagar fr. o. m. d. 5 febr.

» *Lindblad* ..... » 5 » » » 5 » och
» *Wilson* ..... » 4 » » » 5 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,33 e. m.

In fidem

Per Cronvall.
